UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Decretum Gratiani

Gratianus <de Clusio>

Parisijs, 1542

Trigesimatertia ca[usa] h[abet] quinq[ue] questiones.

urn:nbn:de:hbz:466:1-62466

Visual Library

a vinculo cōiugali vidualis caſtitas, ſeu ex conſenſu vouētibus ⁊ carnalia debita ſibi inuicē relaxantib⁹ fidelib⁹ caſtiſq3 cōiugibus qd alterū ſine altera, vel alterā ſine altero vouere fas non eſt, iugis continentia: hec ergo ⁊ ſi qua alia ſūt q̄ rectiſſime vouēt̄, cū hoīes vouerit, nulla cōditiōe[a] rūpēda ſūt q̄ ſine vlla ꝯditiōe[b] vouerīt.

¶ Cauſa. xxxiij.

Quidam vir[c] maleficijs īpeditus vxori ſue debitū reddere non poterat. ali⁹ interim clanculo eā corrupit. a viro ſuo ſeparata, corruptori ſuo publice nubit. crimen quod admiſerat corde tm̄ deo confitet̄. reddit̄ huic facultas cognoſcendi eā. repetit vxorē ſuā: qua recepta vt expediti⁹ orōni vacaret, et ad carnes agni[d] puri⁹ accederet, cōtinentiā ſe ſeruaturꝝ ꝓmiſit vxor ꝓo cōſenſū non adhibuit. Hic primū q̄rit̄ an propter impoſſibilitatem coeūdi, a viro ſuo aliqua ſit ſeparāda? Secundo, an poſt ſeparationem ei nubere valeat cuꝫ quo prius fornicata eſt? Tertio, ſi ſola confeſſione[e] cordis crimen poſſit deleri? Quarto, ſi tempore oratiōis quis valeat reddere coniugij debitum? Quinto, an vir ſine conſenſu vxoris cōtinentiā vouere poſſit, vel ſi minis vel terrorib⁹ licentiam vouendi ab ea extorquere valeat?

¶ Queſtio. j.

Quod aūt[f] ꝓpter īpoſſibilitatē reddendi debitū mulier a viro ſuo ſeparari non poſſit, authoritate euāgelica ⁊ ap̄lica[g] probat̄. Sic em̄ xp̄s ait in euangelio. Nulli licet dimittere vxorē ſuam, niſi cauſa fornicationis: vel qua[h] alter eorū (ſicut Auguſtinus exponit) fornicatus fuerit, vel ad quam alter alterum pertrahere voluerit.

a ¶ Conditione. Ex hoc videt̄ ꝙ nunq̄ ſubintelliguntur conditiones in iuramento: qd falſum eſt: vt notaui. ſ. xxvij. q. ij. §. j. q2 generales intelligunt̄, ⁊ ſi non ſpeciales, vt ſi deus voluerit, ſi vixero, ſi potero. † ſ3 ſpeciales non intelligūtur niſi exprimātur: vt ſi hoc feceris: vt. C. de ꝯdi. ob tur. cau. ſi repetendi. ff. de verbo. oblig. quicq̄d. niſi vbi lex permiſit aliquid tacite agi inter ꝯhentes. tunc em̄ illud ꝓ expreſſo habetur: vt ff. ſi cer. pet. cū q̄d. ff. de verb. obliga. triticū. qn̄q3 lex ipſa ſpeciales conditiōes ſubintelligit: vt in ſtipulatione dotis ſubintelligit̄ hoc, ſi nuptie fuerunt ſecute: vt. ff. de iure do. ſtipulationē. et hoc ſi non immoderatum q̄d precipitur: vt. ff. ð ope. li. ſi libertus. extra de iureiurā. quintauallis.

b ¶ Conditione. Not. arg. a cōtrario ſenſu ſubaudiuntur et alie conditiōes vt dixi. xxvij. q. ij. §. j.

Quidam vir. ¶ Caſ⁹. Poſt matrimonij impedimenta expedita ſuperi⁹, ſupponit Gra. cauſam. xxxiij. i qua tractat de ipotētia coeūdi, et de enormitate delicti ⁊ de tempore feriarum: ⁊ alia quedam annectit. Ut aūt hec ⁊ alia faciat premittit thema, de quo quinq3 elicit queſtiones.

c ¶ Quidā vir. Tractauit Gra. ſ. de impedimento matrimonij qd procedit ex aīo ⁊ etiā de eo qd procedit tā ex animo q̄3 et corpore cōiūctim. nūc tractat in cauſa iſta de eo quod procedit tantū ex corpore, tractat etiā de q̄buſdam alijs impedimentis: vt de frig. ⁊ malefic. c. j. ⁊. iij. et de enormitate delicti: vt. j. q. ij. de his. et ſequentibus, et de tempore feriarum: vt. j. q. iiij. per totum.

d ¶ Agni. i. chriſti: de quo dicitur ecce agnus dei. de cōſe. diſt. iiij. nemo.

e ¶ Confeſſione. i. contritione.

Quod autē. ¶ Hec queſtio diuiditur in tres partes. In prima quarum ꝓbatur ꝙ frigiditas ſeparat matrimonium. Secunda ibi, Hoc autem. Tertia ibi, Ecce ꝙ impoſſibile. Ioan. de fan.

¶ Caſus. Hic intitulatur prima queſtio, in qua querit̄ an impoſſibilitas coeundi ſeparat matrimonium. Et diſtingue ꝙ eſt triplex impoſſibilitas. Una que procedit ex animo: vt in furioſo: vt. ſ. xxxi. q. vij. neq3 furioſus. Alia que procedit ex corpore vt in maleficiato et frigido: vt j. e. ca. j. ij. et. iij. Tertia prouenit ex vtroq3, vt in puero, quecunq3 autē impoſſibilitas ſit, non impedit matrimonium ꝯtractū ⁊ ꝯſummatū, ſed bene cōtrahendū: vt. j. e. §. ⁊ ca. ſequētib⁹. In puero autē nō impedit contrahendum: vt. xxxj. q. ij. ſi verū. Probat ergo in hoc §. authoritate euangelica et apoſtolica ꝙ impoſſibilitas non dirimit matrimonium cuꝫ ſola fornicatio dirimat: poſtea ſoluit dicēs ꝙ impoſſibilitas dirimit matrimoniū non conſummatū, ſed conſummādum: et ad hoc inducit ſequentia capitula.

f ¶ Quod autē. Hic depingitur prima queſtio, an ſc3 impoſſibilitas coeundi ſeparet matrimoniū. Et nota ꝙ eſt triplex īpoſſibilitas, impoſſibilitas ex animo, vt in furioſo. ſ. proxi. qōe. vij. neq3 furioſus. ex corpore, vt in frigido ⁊ maleficiato. † j. e. c. j. ij. et iij. ex vtroq3, vt in puero: vt. xxx. q. ij. vbi. Uel ſic diſtinguas. Alia eſt naturalis impotentia vt frigiditas. alia accidētalis vt maleficiū. ⁊ quecunq3 ſit īpotentia, ſi matrimoniuꝫ preceſſit illam, ita ꝙ effecti ſunt vna caro, propter nullam cauſam ſuperuenientem poſſunt ſeparari vt. ſ. xx. q. vij hi qui matrimonium. niſi propter fornicationem: vt. ſ. proxi. queſtio. j. dixit. vbi vero impedimentum: preceſſit matrimonium, refert vtrum ſit perpetuum: quia tūc ſeparari poſſunt, argum. j. e. ſi per ſortiarias. ſi temporale, nequaq3. Et nota ꝙ licet iura emanauerint diuerſa ſuper hoc, ſcilicet vſq3 ad quod tempus deberent manere ſimul ad hoc vt maleficium videatur perpetuum: vt extra de frig. et maleſi. c. j. ⁊. C. de repu. in cauſis. tamen per celeſtinum tempus determinatum eſt trienniū: † vt in eo. tit. laudabilem. Et idem dicit auten. de nup. §. per occaſionem. colla. iiij. hoc tamen exaudi cum ante trienniū non poteſt conſtare de impedimento naturali: vt colligitur in predicta decre. laudabilem. et hoc dico tam in frigido q̄3 in maleficiato. ⁊ hoc triēnium currit a tempore quo tentauerunt coire: vt colligitur in auten. predi. vbi autem dubitatur an preceſſerit maleficium an ſecutum ſit: preſumendum eſt ꝙ ſecutum ſit poſt matrimonium: argu. C. de edil. edic. l. iij. et hoc fauore matrimonij. xxxv. q. vj. videtur. palea eſt.

g ¶ Et apoſtolica. Sophiſtice inducit Gra. omnia iſta q2 de conſummato matrimonio intelliguntur.

h ¶ Qua. Sc3 corporali.

† Not. ex ð fri. et malefi. c. vj. in fi.

† Dic ꝙ hoc triēniū d3 eſſe ꝯtinuū. ex de frig. ⁊ male. lr̄e. i fi. S3 q̄d ſi vir vadit ad ſanctū petrū ⁊ ſtat per tp̄s: nū q̄d iſtd tp̄s cōputabitur in iſto triēnio? Dicit guil. nazo ꝙ non: ar. ex ð cōceſ. preben. q2 diuerſitatē. ſ3 adhuc ſimul cohabitabūt ꝑ tm̄ tp̄s ſi. ij. q. vj. anteriorum. §. ad hoc. ex de eo q̄ mit. in poſ. cuꝫ ſicut. et in p̄dic. decret. lr̄e. cuꝫ ex iuſta cā fuerit abſens. ex de offi. dele. cōſultationibus. Archi.

a ¶ Non legi. Tantum.
b ¶ Officio. Carnis.xxvij.q.ij.§.ecce.
c ¶ Officio. Id eſt carnali commixtione.

Quod autem. ¶ Caſus. Si mulier conqueratur de frigiditate viri, et hoc probat per aſpectum corporis vl' legitimos teſtes, poteſt accipere alium. ille vero cõtrahere nõ poteſt: et ſi cõtraxerit, ſeparari iubet. Nubere. i. cõmiſceri.

d ¶ Nubere non poſſunt. i. ſibi reddere debitũ ꝓpter naturalem frigiditatem.

e ¶ Scriptũ eſt. Primo lib. capitulari Caroli: ſcilꝫ in Lombarda.

f ¶ Probare. argu. ꝙ mulieri qñq3 defertur ꝓbatio, cum de cõmixtione carnis cõtrouerſia eſt. ar. ĩ. xxvij. q. j. nec aliqua. Sꝫ cõtra. ĩ. e. ſi quis acceperit. ſed illud ſolutũ eſt. xxvij. q. ij. quod autem.

g ¶ Per iuſtũ. ĩ. ij. q. v. conſuluiſti. contra. ſed hic appellat verum iudicium nõ candentis ferri vel feruentis aque, vl' hmõi: ſed legitimoꝝ teſtiũ.

h ¶ Iudiciũ. per aſpectuꝫ corporis ſi virgo eſt: qꝛ alid eſt in corrupta: vt ĩ. ca. proxi. et quid iuris ſit, notaui ſupra. xxvij. qõ. ij. qđ autem. melius eñ perpẽdit oculis aliquid. inſti. de gra. cog. §. hacten⁹ que tamen inſpiciunt, debent eſſe perite. ff. de ven. inſpi. l. j. quia viſus ſepe fallitur. et. xxvij. q. j. nec aliqua.

Requiſiſti. ¶ Caſus. Si vir et mulier in matrimonio copulantur: ꝛ vir frigidus petat diuortium, dicatur ei: Si hanc non poteſt habere vt vxorem, habeat eam vt ſororem. Si enim hanc pre frigiditate cognoſcere non poteſt, eadem ratione nec aliam. Si vero mulier diuortium petat et vir conſentiat: vterq3 ſeptima manu frigiditatem probet naturalem, ꝛ deinde vxor alium accipiat. ſi autem aliam vir acceperit, ꝛ appareat eos eam periurio decepiſſe: vnde peracta penitẽtia de piurio eoꝝ matrimonium redintegreꝶ. Licet litera videatur obſcura, tamen iſte caſus ſatis ex litera elicitur. Innupti. preceptum eſt quantum ad virum, et conſilium quantũ ad mulierem. ſimile eſt. xxviij. diſt. preſbyterum.

i ¶ Pro vxore. Conſilium eſt: vt ex̃. e. accepiſti.
k ¶ Innupti. Preceptũ eſt quantũ ad virũ: quantum ad illam, conſiliũ. ꝛ ita verbũ ſemel poſitũ teneꝶ equiuoce. xxviij. diſ. preſbyterum. ꝛ ibi Ouidius. Demophoon ventis ꝛ verba ꝛ vela dediſti.

Item aplus. Mulier quanto tpe viuit vir ei⁹, alligata eſt legi ipſius. nõ legi[a] ſibi reddendi debitũ, ſed nõ trãſferẽdi ſe ad alium. Item his qui matrimonio iuncti ſunt, precipio nõ ego, ſed dñs: vxorẽ a viro ſuo non diſcedere, niſi cauſa fornicatiõis. Euãgelica itaq3 ꝛ apl'ica aucte ꝓhibeꝶ mulier a viro ſuo diſcedere, niſi ob cãm illã cũctis notiſſimã: qua interueniente ſi diſceſſerit: opꝫ eã manere innuptã, aut reconciliari viro ſuo. vñ daꝶ intelligi ꝙ impoſſibilitas reddendi debituꝫ non facit cõiugij diſſidiũ. His ita rñdeꝶ cõiugiũ ꝯfirmaꝶ carnali officio[b], vt ſupra ꝓbatum eſt. poſtq3 vero officio[c] cõfirmatũ fuerit: niſi cã fornicationis nõ lꝫ viro vxorem dimittere, vel vxori a viro diſcedere vex anteq3 cõfirmeꝶ, ĩpoſſibilitas officij ſoluit vinculũ coniugij. Unde ſcribit Greg. Io. Rauennati archiepiſcopo.

¶ Licet mulieri alteri nubere quã ob frigiditatem vir cognoſcere non poterit.

Quod autẽ interrogaſti de his q̃ mr̃imonio iuncti ſunt, ꝛ nubere[d] nõ pñt: ſi ille aliã, vel illa aliũ ducere poſſit: de q̃bus ſcriptũ[e] eſt: Uir et mulier ſi ſe coniunxerint, ꝛ dixerit poſtea mulier de viro, ꝙ coire non poſſit cũ ea: ſi poteſt probare[f] ꝙ verũ ſit, ꝑ iuſtũ[g] iudiciũ[h] accipiat aliũ. ſi autẽ ille aliam acceperit, ſeparentur.

Item ex epiſtola eiuſdem.

Requiſiſti de his qui ob cauſam frigide nature dicunt ſe non poſſe inuicẽ operam carni dãtes commiſceri. Iſte vero ſi nõ põt ea vti ꝓ vxore[i] habeat eã quaſi ſororẽ. ꝙ ſi retinaculũ coniugale voluerint reſcindere, maneãt vtriq3 innupti[k]. nã ſi huic nõ poterit cõcordare naturaꝶr[l]: quõ alteri ꝯueniet? Si igꝶ vir aliã vult vxorẽ accipere: manifeſta patet[m] ratio qꝛ ſuggerẽte diabolo odij fomitẽ exoſam eam habuit, et idcirco[n] eaꝫ dimittere mẽdacij falſitate moliꝶ. Qꝫ ſi mulier cauſaꝶ ꝛ dicit, Uolo eſſe maꝶ ꝛ filios ꝓcreare: vterq3 eorum ſeptima[o] manu ꝓpinquorũ tactis ſacroſanctis reliquijs iureiurando dicat vt nunq3 ꝑ cõmixtionem carnis coniuncti vna caro effecti fuiſſent[p]. tũc videꝶ mulierẽ ſecundas nuptias cõtrahere poſſe. Humanum[q] dico ꝓpter infirmitatẽ carnis eoꝝ. vir aũt qui frigide nature eſt, maneat ſi

l ¶ Naturaꝶr. i. naturali frigiditate impediente. Et eſt argu. ꝙ frigiditas eſt ꝑpetuũ impedimẽtum. arg. ĩ. ea. q. v. qui ſint. ĩ. proxi. q. v. ſicut. lꝫ quidam dicant ꝙ nullũ impedimentum eſt perpetuũ. nullus enim eſt ita frigidus (vt dicũt) quin ope medicorum ei poſſit ſubueniri. qđ non credo cũ frigiditas q̃ eſt naturalis proprietas, ꝑ accidentia nõ immuteꝶur. ex̃ de celeb. miſſa. cũ marthe. §. queſiuiſti. Siꝶr quidã dicũt ꝙ nullũ maleficium eſt perpetuũ quin ſaltẽ per ipſum authorẽ poſſit ſanari.

m ¶ Patet. Not. ꝙ ſequentia ꝓbantur ꝑ precedentia. ĩ. xxxiiij. q. j. ca. j. in fi. liiij. diſti. fraternitatẽ. et. C. de adul. ſi qui. Item hic ex poſtfacto pꝛꝫ retro fuiſſe mr̃imoniũ: vt ex̃ de frigi. et malefi. fraternitatis. et hoc eſt notabile ꝙ eoipſo ꝙ ali⁹ vel alia ſuperinduciꝶ, p̃ſumitur hoc ex odio fieri. Et eſt preſumptio iuris, cõtra quam non admittiꝶ ꝓbatio, imo ſtatim ius pronunciat eſſe puniendũ. ar. ad hoc. ĩ. e. q. ij. ſcꝶares.

n ¶ Idcirco. q. d. ſi vir petat diuortiũ, vt pꝶ fiat, nõ audireꝶ. ſi aũt petat vt exonereꝶ onerib⁹ mr̃imonij: audireꝶ ſi mulier petat vt fiat mꝶ, audireꝶ. nõ dico virũ q̃ ad hoc audiẽdũ ſi ſe frigidũ ſciret † cũ ꝯtrit. ex̃ de eo q̃ dux. c. j.

o ¶ Septima manu. Hoc intellige cum hec nõ erat virgo: qꝛ ſi eſſet virgo, tũc ſufficeret verũ iudiciũ per obſtetrices: vt ca. p̃cedenti, cum ſacꝶo tñ vtriuſq3. ĩ. xxxv. q. iij. extraordinaria. Et not. ꝙ ſufficerent in caſib⁹ huius ca. duo: ſi ſeptẽ haberi non poſſent. Item eis ſolis crederetur, ſi de hoc fama eſſet. arg. xxxv. q. vj. ſi duo.

p ¶ Fuiſſent. Et ꝙ operã dederũt: al's non ſufficeret: vt hic in principio ca. notatur.

q ¶ Humanũ. Ea humanitate qua apl's ꝑmiſit ſecundas nuptias. xxxj. q. j. hac ratione.

j. Cor. vij. g.

Ibidẽ b.

Mat. xix. b.

Frigiditas qñq3 mutari nõ põt.

Rom. vj. b.

Probatio non audiꝫ iuris p̃ſumptionem.

† Ad hoc. C. de ſpõ. l. vir. & ſi. ꝛ ad de qđ no. ĩ. ca. proxi. Archi.

ne cõiuge. ꝙ ſi ⁊ ille aliã copulam acceperit[a]: tũc hi q̇ iurauerũt[b], piurij[c] crimine rei teneantur, ⁊ penitẽtia parata priora[d] coga:itur recipere connubia.

Hoc autẽ ſeruari precipiť cũ vterq̧ idẽ fateť. ceterũ ſi vir aſſeruerit ſe reddidiſſe debitum vxori, ⁊ illa diffiteť: cui potius fides adhibenda ſit, merito queritur.

De his in ɔcilio apud cõpendiũ habito, ita ſtatutũ eſt.

¶ In ꝟitate viri ɔſiſtat, ſi mulier negat ſe cognitã ab eo.

Si quis acceperit vxorẽ, et habuit eã aliquo tẽpore[e], ⁊ ipſa femina dicit ꝙ nũq̄ coiſſet cũ ea: ⁊ ille vir dicit ꝙ ſic fecit: in veritate viri ɔſiſtat, quia vir caput eſt mulieris.

Ecce ꝙ impoſſibilitas reddẽdi debitum, vinculũ ſoluit coniugale. ſed hoc de naturali impoſſibilitate ſtatutum eſt. hec autem maleficij impedimẽto, non frigiditate naturali debitum coniugale prohibente, a viro ſuo ſeparata eſt: vnde q̄ritur ſi liceat ei etiam in hoc caſu a viro ſuo diſcedere, et alij ſe copulare?

De his ita ſcribit Igmar⁹ remenſis archiep̄s.

¶ Quid de his qui maleficijs impediti coire non poſſunt.

Si p ſortiarias atq̧ maleficas[f] artes, occulto ſʒ nũq̄ iniuſto dei iudicio permittẽte, et diabolo preparãte, cõcubitus nõ ſequiť, hortandi ſunt q̇bus iſta eueniũt, vt corde contrito ⁊ ſpiritu humiliato deo ⁊ ſacerdoti de oĩbus peccatis ſuis puram cõfeſſionem faciãt, et ꝓfuſis lachrymis, et largiorib⁹ eleemoſynis, ⁊ orationib⁹ atq̧ ieiunijs dño ſatiſfaciant, et per exorciſmos ac cetera eccl'iaſtica medicine munia miniſtri eccl'ie tales quãtũ dñs annuerit, qui Abimelech[g] ac domũ ei⁹, Abrahe orationibus ſanauit, ſanare ꝓcurent. Q̄ ſi forte ſanare non potuerint, ſeparari[h] valebũt, ſʒ poſtq̄ alias nuptias expetierint illis in carne viuentibus quibus iuncti fuerant: priorib⁹ quos reliquerant, etiã ſi poſſibilitas concumbendi[i] eis reddita fuerit, recõciliari nequibũt[k]. Sed in hoc videť ɔtrarius premiſſo capitulo Gregorius papa

a ¶ Acceperit. Pone ꝙ mulier dixit eum impotẽtẽ ad reddendum debitũ, non proponendo cauſam impotẽtie coeũdi, ⁊ hoc probauit, ⁊ lata eſt ſententia, nunquid ſi contraxit, reſtituãtur poſtea priora cõnubia? Non, quia totũ ius ſuũ videť in iudicium deduxiſſe. vnde idẽ eſſet ac ſi per frigiditatem ⁊ maleficiũ ſepararet. arg. ex̄ de cã poſ. ⁊ ꝓpri. cum ſuper electione. C. de an. excep. l. viti. ſecus tamen eſt in perſonali actione. ff. de excep. rei iudi. et an eadem. §. actiones.

b ¶ Hi qui iurauerũt. i. vir et vxor non ɔſanguinei teſtes q̇ ſecũ iurauerũt. illi em̄ nõ iurauerunt ſic eſſe verũ, ſʒ credere ſic eſſe verũ ſicut illi. ſ. vir ⁊ vxor dicebãt. arg. xxxv. q. vj. de parentela. et ex̄ de teſti. quotiẽs.

c ¶ Periurij. ⁊ ita vterq̧ fuit in culpa. al's ꝙ in fi. dr, iniquum eſſet.

d ¶ Priora. ⁊ hoc cũ vterq̧ cõtraxit: al's exciperet contra adulterantem de adulterio. ex̄ de diuor. ſignificaſti. Uel hoc cum innocens excipere non vult. ar. xxviij. q. j. idololatria.

Si quis acceperit. ¶ Caſ⁹. Si vxor dicat ꝙ vir cognoſcere eã non poteſt, ⁊ vir contrarium aſſerit, aſſertioni viri ſtandum eſt: cum vir caput ſit mulieris, niſi ab aduerſa parte contrarium probaretur. Hec. i. de qua fit mentio in themate.

e ¶ Tempore. Plus q̄ per duos mẽſes. quia enim ſtatim non proclamauit virum eſſe impotentem: poſtea nõ crediť ei, ſed viro qui cõtrarium dicit: vt ex̄ de fri. ⁊ male. c. j. nam etiã ex tempore preſumitur aliquam non eſſe coactam: vt ex̄ de ſpon. ad id. j. q. j. conſtat. Item vel ideo potius creditur viro q̄ vxori, quia vir aliquis inuenitur impotens ad coeundum: vt. l. diſtinct. quia tua. hanc credo eſſe cauſam quare viro creditur in hoc caſu. Sʒ Petrus hiſpanus alias aſſignauit rationes, quia vir ſtat pro matrimonio: quod fauorabile eſt. Item quia fuit ſola cum ſolo: creditur cognita ab ipſo: vt. xxxij. queſt. i. dixit. xxviij. q. j. nec aliqua. iuxta illud Ouidij: A iuuene ⁊ cupido credatur reddita virgo? et hoc poteſt intelligi de illa que prius fuit corrupta. ſed ſi fuit virgo quãdo iuncta fuit ei, potius crederetur probationi ſue quã facit per aſpectum corporis: vt. ſ. ea. c. j. extra de proba. propoſuiſti. tamen niſi mulieres eſſent peritiſſime, poti⁹ eſſet credendum viri ſacramento, quia res illa occulta eſt, ⁊ non peruia viſui, et oculus plerunq̧ fallitur: vt xxvij. queſt. j. nec aliqua. et in talibus ſepe ſacramento vnius ſtatur, vt dum queſtio eſt de ſumptibus factis: vt. C. de iudi. ſancimus. ij. q. j. in primis. Uel dũ eſt q̄ſtio de damno dato, ſacramẽto vni⁹ ɔcrediť. C. vnde vi. ſi quãdo. hec autẽ que dixi, vera ſunt quãdo vnus fatetur, et alter negat. ſed ſi vterq̧ fateretur ꝙ non interceſſit cõmixtio: tũc expectabiť per triẽniũ, ſi antea nõ poteſt conſtare: vt ex̄ de fri. ⁊ male. laudabilẽ. Sed quid ſi mulier ſciebat virum eſſe frigidum ab initio? ſatis videtur ꝙ tunc non poſſit petere ſeparationẽ: arg. extra de frigi. et malefi. cã. j. ⁊ C. de ſpon. l. vlt. vbi diciť ꝙ imputet ſibi ſi ſcienter ɔiuncta ſit turpi ꝑſone vel impotenti coire: et quia ſero accuſat mores quos ducẽdo eam in matrimonio cõprobauit: vt. ff. de adul. ſi vxor. in fi. de viro autem potius videtur ꝙ ille non poſſit recedere a muliere ſi ipſa vult cohabitare ei, cum ipſe ſciuerit ſe frigidum: argu. ex̄ de eo qui dux. in ma. ca. j.

Si per ſortiarias. § Caſus. Dicitur hic ꝙ ſi maleficiat⁹ ducit aliquam in vxorem, ⁊ ei cõmiſceri nõ poteſt, ſtudere debet vt penitentia ⁊ exorciſmis ſaneť, exẽplo domus Abimelech. ⁊ ſi ſanare non poterit, ſeparari valebunt. ⁊ ſi alijs poſtea fuerint copulati, non ſeparabunť reſtituta vtriq̧ potentia coeundi. Sequens. §. patet. Nec diciť hic cõtrariũ ca. Gregorij, q: ibi loquitur in frigido, hic in maleficiato.

f ¶ Atq̧ maleficas. xxiij. q. iiij. de tyrijs.

g ¶ Abimelech. Regẽ Geraris: vt. xxxij. q. iiij. nemo.

h ¶ Separari. Niſi ipſa vxor dicať ꝓcuraſſe maleficiũ, cum ſua culpa ad hoc deuenerit. lv. diſt. ſi euangelica. ff. qđ metus cau. xv. q. j. ſi quis inſaniens.

i ¶ Concumbendi. cum alijs, non cum prioribus: tunc em̄ non eſſet perpetuum maleficium.

k ¶ Nequibunt. Hic potius ignarus dicendus eſt q̄ gnarus. nam dixit car. ꝙ iſte finis non tenet: quia vt dixit, nullũ maleficium eſt perpetuũ quin ſaltẽ per ipſum

Quã pponereno co [illegible]

Vxori virũ impotentẽ allegãti virũ ſit credendum.

Mulier q̄ ſcienť cũ frigido ɔxit an ſeparationẽ petere poſſit. Geñ. xx. d.

Maleficiũ nullum ſm aliq̄s eſt ꝑpetuũ.

authorē tolli poteſt. Alij dicunt cōtra: vt.ſ.e.requiſiſti. Uel intellige poſt triennium.

Quod autē. ¶ Hec.q.diuidit in.x.partes. In quarum prima ꝓbat per.iij.ca.ꝙ ſi qs dimittat vxorē ſine iudicio eccleſie, cogendus eſt ad illam redire. Secūda ibi: Siue de coniugy. Tertia ibi: In hoc capitulo. Quarta ibi: In premiſſis. Quinta ibi: Nunc autem. Sexta ibi: De penitētib⁹. Septima ibi: Latorem. Octaua ibi: Si quis. Nona ibi: Quos. Decima ibi: Antiq. Jo. de fan.

¶ Caſus. Hic intitulat.ij.qō, ſcʒ an aliquis cōtrahere poſſit cū illa quam polluit per adulteriū. Sed quia hec queſtio fuit determinata.ſ.xxxj.q.j. ideo magiſter annectit aliā incidentem queſtionē, ſcʒ an vir ſit reſtituendus vxori a qua ꝓpria authoritate receſſit, vel econuerſo? Et certū eſt ꝙ ſic, niſi in caſib⁹ notat. in ſumma hui⁹ queſtionis, ⁊ ex̄ de reſti.ſpo.lras.

j.cor. vij.ſ.

a ¶ Superi⁹.ſ. xxxj.q.j.in prin.

b ¶ Sed querit. Q: ſcōa queſtionō habebat dubitationē, ideo ponit aliā incidentem que ſimiliter queſtionē non habet: q: ſemper eſt reſtituēda, niſi in tribus caſibus.

ibi em̄ poſt poſſibilitatē redditam iubet ſeparari ab eo cui ſecūdo nupſerat, ⁊ redire ad p̄mum. hic autē viuēte cui ſecūdo copulata fuerat, p̄mo reconciliari non poterit.

¶ Queſtio.ij.

Quod autē ei cū quo prius fornicata fuerat, poſt ſeparationē nubere poſſit, ſuperius [a] ꝓbatū eſt. mortuus eſt em̄ ſibi vir ei⁹ ex quo iudicio eccl'ie ab eo ſeparata, ab eius lege ſoluta eſt. vnde iuxta apoſtolum: Nubat cui vult tm̄ in dn̄o. ¶ Sʒ querit [b] ſi ſine eccleſiaſtico iudicio nulla cauſa diſſidij rationabiliter ꝓbata, ab ea diſceſſerit: an eſſet cogēdus redire ad eam?

De hoc ita ſtatutū eſt in concilio Carthaginenſi, cui interfuit Auguſtinus, ca.xxx.

¶ Non licet alicui vxorem dimittere, niſi cauſa diſſidij p̄mum eccleſie cōprobet.

Seculares qui cōiugale cōſortiū nulla grauiori culpa dimittunt, vel etiā dimiſerunt, ⁊ nullas cauſas diſſidij probabiliter [c] proponentes, ꝓpterea ſua matrimonia dimittunt: vt aut illicita, aut aliena preſumāt: ſi anteꝗ̄ apud epiſcopos cōprouinciales [d] diſſidij cauſas dixerit, ⁊ priuſꝗ̄ in iudicio damnent, vxores ſuas abiecerint: a cōione ſctē eccl'ie et populi cetu (ꝓ eo ꝙ fidē coniugis maculāt) excludant.

Itē Ambroſi⁹ ſuper Lucā.

¶ Lex diuina ꝓhibet virum vxorē dimittere, niſi certa cauſa fornicationis.

Nā qđ in ſubditos [e] nefas eſt, in comparē [f] fas eſt? dimittis ergo vxorē quaſi iure, ſine crimine: ⁊ putas hoc tibi licere, q: lex humana non ꝓhibet? ſʒ ꝓhibet [g] lex diuina q̇ hoīb⁹ obſequeris, deū verere. audi legē dn̄i, cui obſequunt ⁊ q̇ leges fecerūt. Quos de⁹ coniunxit, homo nō ſeparet.

Item Nicolaus papa Carolo imperatori.

¶ Ubiqꝫ cauſe cognitiōe a viro ſuo dimiſſa, ad oīa reſtituat.

Hiſtoria eccleſiaſtica ab Euſebio Ceſarieñſi epiſcopo ꝯfecta, de muliere quadam que de caſtitate a marito accuſabat, ait: Preceptum

enim forte dicit quia propter fornicationis ſuſpicionem probatam eccleſie licebit ei vxorem dimittere: vt.ſ.xxxij. queſtio.j.ca.dixit.

d ¶ Cōprouinciales. Diſtributiue. ſ. iſte apud ſuum: ⁊ ille apud ſuum. non enim propter tales cauſas ipſi prouinciales conuocātur. Uel meli⁹, hoc olim obtinuit: quia cauſa matrimonij tractabatur apud epiſcopos prouincie.xxxv.q̄ſtiōe.vj. multorum. Hodie etiam archipreſbyter cauſam huiuſmodi tractare poteſt, argu. extra de conſan.⁊ affini.c.j. Sed certe ⁊ hodie ad epiſcopalem iuriſdictionem cognitio matrimonialis ad ep̄m cauſe ſpectat. Un̄ ꝑtinet, nec abbates nec alij poſſunt de matrimonio cognoſcere, niſi ex conceſſione vel alia cauſa legitima id habeant: vt extra de exceſ. prela. accedentib⁹. Preſcribi em̄ poteſt talis iuriſdictio: vt extra de preſcript. auditis, in fine.

Matrimonia

Mat. xix.

An qđ. ¶ Caſus. Dicitur hic ꝙ ſi non licʒ alicui dimittere ſubditos ſuos ſine cauſa ꝓbabili: multo minus licet viro vxorem ſuam dimittere ſine cauſa. nā et ſi lex humana hoc permittat: lex tamen diuina hoc ꝓhibet, cui obſequitur lex humana.

Uxor q̄ a viro diſceſſit, i tribus caſib⁹ ſibi nō reſtituit.

† Sub. nec petit ſe reſtitui. qđ dic vt not. ex̄ de adul. intelleximus.

Archi.

bus. Si publice ſit adulterata. Uel niſi timeatur de viri ſeuitia.j.e.ſiue. ⁊ ex̄ de diuor. ſignificaſti. Uel niſi dicantur conſanguinei in gradu indiſpenſabili, ⁊ incontinenti probetur exceptio. ex̄ de reſti.ſpolia. literas. ⁊ tamen in eodem caſu fit reſtitutio quo ad omnia, niſi quo ad carnale cōmercium vt ibi dicit in fi. Quartus caſus poteſt eſſe quando vxor propria voluntate recedit a viro: † vt xxvij.q.ij. agathoſa. Uel cum vir de licentia vxoris receſſit ab ipſa: vt ibidem.

Seculares. ¶ Caſus. Quidam erant coniugati qui nullā cauſam rationabilem pretendentes, vxores ſuas ſine iudicio eccleſiaſtico dimittebant, ⁊ ideo in conci. Carthagineñ. fuit ſtatutum vt nullus coniugatus dimittat vxorē ſuam niſi cauſa diſſidij ꝓbata fuerit apud epiſcopū. ꝙ ſi quis contra fecerit, cōmunione priuetur. Aliena coniugia. i. alias vxores. ſi autē vxores ſuas, vſqꝫ ibi pendet conſtructio.

c ¶ Probabiliter. Nota quare dicit probabiliter, hoc

e ¶ In ſubditos. Scilicet renunciare epiſcopatui. extra de renun. niſi ⁊ extra, de regu. licet. Uel ſicut ſubditi non poſſunt deſerere † prelatum.xj.qō.j. inolita. Uel ſicut prelatus non poteſt ſine cauſa punire ſubditos. lxxx. diſt. ſi quis. †

† viij.q. iiij.nōne. Br. ij.q.j. nemo. ſ.xx.

f ¶ In comparem. Scilicet vt vir dimittat vxorem ſine cauſa, vel condemnet preter ordinem iudiciarium. Joannes de fan.

g ¶ Sed prohibet.ſ.xxvij.q.ij. ſunt. in auten. vt liceat matri et auie.ʒ. cauſas. Lex enim humana admittit diuortium in alijs caſibus preter fornicationem: vt. C. de repu. conſenſu.

q.v.nullum.

Hiſtoria. ¶ Caſus. Dicitur hic ꝙ ſi vxor a viro ſpoliata ab eodem de adulterio accuſaretur: preceptū eſt ab imperatore vt p̄mo reſtituat ꝗ̄ reſpondeat obiectis. quod ſi hoc obtinet in ſecularib⁹, magis debet hoc in eccleſiaſticis obtinere.

a ¶ Ut primo. Ex quo ergo mulieri primo reſtituũtur res ſue: multo potius vir eſt ei reſtituendus: et ſic facit ad propoſitum. Gra. Alij ponũt caſum ſic. Querebatur an mulieri accuſate de adulterio dande ſint inducie? † Rñ. ꝙ ſic. ſed hoc non videtur poſſe ſtare: quia in crimine adulterij nulla dat dilatio: vt. ff. de adul. i crimine. ſed pōt dici ꝙ hoc verũ eſt cum agitur criminaliter.

b ¶ Rem familiarem. et hoc intelligunt quidã de preparatorijs iducijs alij de reſtitutorijs.

c ¶ Hoc. ſcz reſtitutionem fieri.

d ¶ Omẽs leges. De hac materia loquentes.

Siue de cõiugij. Hec eſt ſecunda pars qõ. in qua probat ꝙ ſi femina in iudicio contẽdat cum marito: reddẽda eſt ſue libertati. Jo. de fan.

¶ Caſus. Siue cauſa theberge ſuper federe matrimonij agitetur: ſiue a lothario accuſet de adulterio: primo theberga ſue poteſtati et ſuis conſanguineis eſt reſtituenda: et locus ſecurus eſt aſſignandꝰ vbi teſtes poſſint ſine difficultate pduci: et cauſa ſine formidine ventilari. In hoc ca. q̄uis cauſa videat expoſita. ſ. e. ſeculares vbi dicit aut illicita et c.

e ¶ Siue. h. videtur ꝙ hoc ca. faciat contra propoſitũ Gratiani q̄ intendit probare ꝙ vxor debeat reſtitui: at hec nõ reſtituit viro ſed eius poteſtati ſubtrahitur et cõſanguineis ſociat. Rñ. in hoc facit: quia iſta ſpoliata erat quadã libertate: qꝛ compulſa fuerat cõtra ſe cõfiteri. xxxj. q. ij. lotharius. Uel in hoc facit ad ꝓpoſitũ: qꝛ ponit quandã exceptionẽ qñ nõ debet fieri reſtitutio: ſcz cum timetur de ſeuitia viri.

f ¶ Reddita. Hic habes ꝙ q̄cito accuſatur matrimonium: poteſt vxor petere vt detur libertati ſue: ne cogat aliquid confiteri contra ſe. Sed hoc poteſt intelligi cum tanta eſt ſeuitia viri: ꝙ nulla poteſt ei ſufficere cautio: vt extra de reſtitu. ſpolia. literas. in fi. De hoc notaui. xxxij. q. j. de benedicto.

g ¶ Etiam locus. Argu. ꝙ iudex etiam tenetur de loco iudicij prouidere partibus vt in eo loco debeat de cauſa cognoſcere vbi partes libere et ſecure valent conueni re. ſ. iij. q. ix. hortamur. ſ. xxiiij. qõe. j. pudenda. ff. de re. dub. vbi. ſ. ij. q. ij. ca. vlt. quod ſi nõ fecerit. licite appellatur. extra de appel. ex parte. †

eſt ab imperatore lege lata vt primo[a] permitteret ei rem familiarem[b] libere diutius ordinare: tũc demum reſponderet obiectis. Hoc[c] oẽs[d] leges tam eccleſiaſtice q̃ vulgares publiceq̃ precipiunt. Si autem de mulieribus et ſecularibꝰ viris hec conſtituta ſunt, multo magis eccleſiaſticis hoĩbus et ſacerdotibus ſunt conceſſa.

Item Nicolaus papa.

¶ Niſi poſt reſtitutionẽ neq̃ de ꝯiugij federe, neq̃ de adulterij crimine inter virũ et vxorem iudiciũ eſt agitandum.

Siue[e] de cõiugij federe ſiue de adulterij crimine iudiciũ agitãdum ſit: nulla ratio patit thebergã cũ lothario poſſe inire certamen, niſi prius ad tempus fuerit reddita[f] ſue poteſtati, et conſanguineis ꝓprijs libere ſociata. itaq̃ etiã locus[g] ꝓuidendus eſt in quo nulla vis multitudinis formidet, nec ſit difficile[h] teſtes ꝓducere, vel ceteras ꝑſonas[i] q̃ tã a ſctis canonibꝰ q̃ a venerãdis romanis legibꝰ in hmõi controuerſijs requiruntur.

In hoc ca.[k] quãuis videatur cauſa expoſita[l] quare ſua authoritate non licet alicui vxorẽ dimittere: qua ceſſante ipſa quoq̃ ꝓhibitio ceſſare videt: tñ qꝛ ipſa ſeparatio pena eſt, et pena nulli eſt inferenda niſi ꝑ iudicẽ: generaliter hoc intelligendũ eſt, vt ſiue ob cauſam ꝑmiſſam, ſiue nulla cauſa exiſtente, non liceat alicui ſua authoritate vxorẽ dimittere qđ etiam de pena homicidij, vel qualibet[m] alia intelligẽdũ eſt.

Unde Nicolaus papa ſcribit radulpho Bituricẽ. archiepõ.

¶ Coniugia penitus interdicantur his qui ſuas coniuges occidunt.

Interfectores ſuarꝫ ꝯiugũ ſine iudicio, cum nõ addis adulterarꝫ[n], vel aliquid hmõi[o], q̃d aliud hñdi ſunt q̃ homicide, ac ꝑ hoc ad penitentiam redigẽdi? quibꝰ penitus coniugiũ denegatur: exceptis adoleſcẽtibus[p]: de quibus eſt beati Leonis pape. xxv. regula decretaliũ (immo indulgentia[q]) obſeruanda.

In hoc ca. videt nicolaꝰ permittere maritis cauſa adulterij vel alterius hmõi criminis vxores ſuas interficere: ſed eccleſiaſtica diſciplina ſpirituali gladio non materiali criminoſos feriri iubet: illo videlicet gladio quo Petrus iubet mactare: et mãducare. de quo etiã xp̃s ait in euangelio. Non veni pacẽ mittere[r] in terram, ſed gladium. Hinc idẽ Nicolaus ſcribit Aluino archiepõ.

h ¶ Sit difficile ſimile. ff. qui ſatiſda. cogã. ſi fideiuſſor. §. j. quia cũ difficile eſt alicui ſatiſdare in vna ciuitate: mittit in aliam: vt ibi.

i ¶ Perſonas. id eſt aduocatos.

¶ Innoc. ca. ¶ Hec eſt. iij. ps qõnis in qua queritur qualiter puniunt vxoricide. Jo. de fan.

k ¶ In hoc capi. ſ. eo. ſeculares.

l ¶ Expoſita. ibi nulla grauiori culpa.

m ¶ Uel qualibet Nã leuẽ vir imponit: vt notaui. vij. q. j. ſicut alterius.

Interfectores ¶ Caſus. Si vir vxorẽ ſine iudicis authoritate occiderit: et maxime innocẽtem: pro homicidio peniteat: et nunq̃ matrimonium cõtrahat: niſi iuxta indulgentiam beati Leonis fuerit adoleſcens. Et nota ꝙ vacat hic argu. a contrario ſẽſu. vnde ſupple ibi vbi dicit cũ nõ addis: maxie.

n ¶ Adulterarũ. Marie: qꝛ nec tũc licet: vt. ſ. c. ꝓxi.

o ¶ Huiuſmodi. Hoc dicit ideo quia ſm leges ex cauſis pluribꝰ ſeparatur matrimonium.

† Iniſta decre. no. Innoc. ꝙ iuſta eſt appellatio. eo ipſo ꝙ locꝰ nõ tutꝰ aſſignat: et ſi non petat locũ ſecurũ: ſꝫ dꝫ iudex euꝫ ſibi offerre. Archi.

Actu. x. b.

Mat. x. d.

p ¶ Adoleſcentibus. ſ. e. in adoleſcentia.

q ¶ Indulgentia. Uidetur ergo ꝙ indulgentia non eſt regula: et ꝙ nulla diſpenſatio ſit ius: quod M. et h. concedunt: arg. j. q. vij. exigũt. et ca. ſi quis omnem. Et nota ui. l. diſtic. de his. Alij vero dicunt ꝙ omnis indulgentia eſt ius: ſed tale quo ſuperior vti poteſt: et inferior nõ poteſt petere. ergo hoc dicendo retulit ſe ad cauſam conſtitutionis et originem: nam per indulgentiam fuit hoc ſtatutum licet modo ſit ius.

Indulgentia, an ſit ius.

r ¶ Pacem mittere. i. cõfederare cum vitijs homines. Uel mittere pacem inter homines et vitia.

ſ ¶ Sed gladium. i. diſcordiã et ſeparationẽ a malis, id eſt charitatem que ſeparat vitia.

Non licet alicui vxorē ſuā adulteram occidere.

Inter hec ſanctitas vr̄a addere ſtuduit, vt ſi cuius vxor adulteriū ꝑpetrauerit. vtrū marito illi⁹ liceat[a] ſm mundanā legē eā interficere. Sed ſctā dei eccleſia mundanis nunꝙ̄ cōſtringiť legibus: gladium[b] nō hȝ niſi ſpūalem: quo nō occidit, ſed viuificat.

Item Pius papa.

Pnia eius qui ꝓpriā abſqȝ cauſa peremit vxorem.

Quicūqȝ ꝓpriā vxorem abſqȝ lege et ſine cauſa et certa ꝓbatiōe interfecerit, aliāqȝ duxerit vxorem: armis[c] depoſitis publicā agat[d] penitentiā: ⁊ ſi contumax fuerit, et epō ſuo inobediens extiterit: anathematizeť quouſqȝ ꝯſentiat. Eadē lex erit illi q̄ ſeniorem[e] ſuum interfecerit. Item Stephanus pa. v. Aſtulpho.

Penitentia Aſtulphi qui vxorem ſuam interfecit.

Admonere te cū lachrymis et multo gemitu cordis curam⁹ fili Aſtulphe. ſed non fili⁹ debes dici[f], qui tā crudeliter homicidiū ꝑpetraſti. nā occidiſti vxorē tuā partem[g] corporis tui legitimo matrimonio tibi ſociatā, ſine cauſa mortis, nō tibi reſiſtētē[h], nō inſidiantem[i] quoquo mō vite tue. nō inueniſti eā cū alio viro nefariam rem facientē: ſed cōcitatus a diabolo, et ipſo furore inflāmatus, latronū more atrocius eā gladio tuo crudelior omni beſtia interemiſti: ⁊ nūc poſt mortē ei⁹ addis iniquitatē ſup iniquitatē, filiorū tuorꝫ improbe predo[k]. qui matri non pepciſti: filios tuos orphanos feciſti: inducere ſuper eam vis mortis cām poſt mortem[l]: per vnū hominē homicidā et reprobū teſtem incuſare vis mortuā: qm̄ nec euāgeliū nec vlla diuina humanaqȝ lex vnius teſtimonio etiā idoneo quēpiā condemnat, vel iuſtificat[m]: quāto magis ꝑ iſtū flagitioſiſſimū et ſceleſtū nec illa viua debuit cōdēnari: nec a te poſt ei⁹ mortē accuſari. prius em̄ cā criminis ſubtiliter erat inueſtigāda: ⁊ tūc ſi ita fuiſſet inuenta, ſm legis tramitē debuit accipe vltionis vindictā. nam ſi verū (qđ abſit) fuiſſet ſicut ille adulter mentitus eſt: poſt ſeptē annos pnia[n] pera-

Pater filiā ſed non marit⁹ vxorez turpiter coeuntem pōt occidere.

a Inter hec. Liceat. hoc licet ſm legem lombardā, ſed non ſm romanā. pater tñ eā pōt occidere in ipſo actu: ſed nō maritus: ⁊ pater vtrūqȝ interficiat vno ictu. ff. ad. l. iul. de adulte. l. nec in ea. et. l. ſequenti. ignoſcitur tamē marito ſi vxorē in adulterio deprehenſam occiderit, quo ad pene mitigationem. C. ad. l. iuliaȝ đ adul. gracchus. Et not. ꝙ lȝ lex antiqua permittať viro occidere adulterum deprehēſum cū adultera in domo ſua, nō tamen in domo ſoceri: vt ff. de adulte. marito. Nouo iure tamen vbicunqȝ fere poteſt occidere eū poſt tres denūciatiōes factas: vt in auť. vt lice. mat. et auie. §. peñ. et vlt. coll'. viij. Nec illud etiā corrigiť ꝑ auteń. que eſt. colla. ix. vt nul. iudi. §. ſi quando. qȝ in alio caſu loquitur. Itē licet patri ſiĺr detur ſm legem licentia occidēdi: vt. ff. de adult. nec in ea. ſi tamē interficiat nō excuſatur a culpa vel a peccato, licet a pena ciuili excuſetur. in criminibus ei dico ſpecialem cōceſſionē canonis neceſſariam quo ad culpe immunitatem. vnde cum dicať: Nō occides xxiij. q. v. ſi non licet. nec ſpecialiter iſti excipianť a canone, ergo occidendo peccant: immo viro hoc interdicitur: vt. j. eo. admonere. vnde nō excuſatur authoritate iuris ciuilis, ſed ⁊ dotem amittit vir, quam lucrifaceret al'as. Solus enim iudex excipitur a canone vt occidat. xxiij. q. v. cum homo. ⁊ cap. ſi homicidium.

b Gladium. Quo ad executionem. hoc ideo dico: qȝ impator habet illud a papa. ex̄ de elec. venerabilem.

c Quicunqȝ. Armis. j. de peni. diſt. v. falſas.

Pniam facere cōpelliť quis.

d Agat. Argu. quē poſſe cōpelli ad pniam: ſed hoc in publicis ⁊ enormibus. arg. xxij. q. j. ca. vlti.

e Seniorem. i. epiſcopū vel alium prelatū, vel dñm ſuum. arg. iij. q. iiij. ca. iiij. xxv. q. ij. ita nos.

Admonere. Caſus. Hugo ſic ponit hunc caſum. Iſte Aſtulphus vxorē ſuā interfecit: et poſt mortem eius eam de adulterio accuſabat: volēs filios quos ex illa habuerat, oſtendere eſſe adulterinos: et ita indignos ſucceſſione paterna. et ad hanc accuſationē inducebat vnum ſolum teſtem homicidā et adulterū. Primo ergo papa redarguit eum de morte vxoris. Poſtea notat eū de tribus: ſcȝ qȝ poſt mortem eius illā accuſabat: et quia per vnicū teſtem, ⁊ eum reprobū et criminoſum. Poſtea oſtendit ei quā pniam debeat agere: et ponit in eius optione an in monaſterio vel extra velit agere penitentiam. Predo. i. ſpoliator: quia ſpoliaſti eos matre.

f Dici. Argu. quem priuari nomine rōne crimis: iuxta illđ. Si re pueris, nec nomen hr̄e mereris. arg. xiij. q. ij. poſtꝙ̄. ij. q. vij. §. quibus ergo. ij. q. j. ſcelus. et C. de feri. a nullo. Arg. contra. de peni. diſt. iiij. ſi ex bono. nam filij dei dicuntur qui non errant in eccleſia. † De vxore pu⁹ habita credit h. hoc eſſe verū ſi de poſt ea dicta non videť et verū ſm h. ⁊ Jo.

g Partem. Si. xxxj. qō. ij. de neptis. et. xxvij. q. ij. agathoſa. ⁊ eſt argum̄. ꝙ qui excipit alimenta ſibi, videtur excipere vxori: † cūȝ ambo ſint vnū corpus: et etiā filijs ⁊ ſeruiētibus arg. l. diſ. ſtudeat. et. ff. de vſu et habi. l. ij.

h Reſiſtētem. Supple maxime: qȝ ſi etiā reſiſteret vel inſidiareť, non ideo deberet eam interficere. † Limita hunc tex. p. l. ſi q̄s de curio. C. de fal. ⁊ per l. theopō pus. ff. de dol. prole.

i Nō inſidiantem. Nō eſt hic argumētandū a contrario ſenſu ꝓpter capitulū. xxxij. q. v. quicquid.

k Predo. Non ꝙ eos priuare poſſit. licet em̄ vxor propter adulteriū interficiatur: dos tamen ad eius filios deuoluitur. in auť. vt lice. mat. ⁊ auie. §. ſi de adulterio. ſed quia eos ſolatio et protectione materna priuare conaris. lȝ enim regulariter lucrifaciat dotem ob adulterium vxoris: ex̄ de doſ. inter vir. ⁊ vxo. ca. plerūqȝ. hoc tamen caſu non lucrifacit cum eam interficit: etiā ſi pactuȝ fecit de ea lucranda dotem. prius. ff. ſolu. matri. ſi ab hoſtibus. §. j.

l Poſt mortem. Cum crimina extinguantur morte. xxiij. diſt. quorundam. C. ſi reus vel accu. l. j. niſi ratione bonorum quis agere velit. C. eo. l. vlti. C. ſi pen. appella. mors interue. l. ij. ff. de rei ven. vtiqȝ.

m Vel iuſtificat. Unde non tenet. xj. q. j. quicūqȝ. Creditur tamen vni tanꝙ̄ recitatori vel tanꝙ̄ ſocio: vt. viij. q. iij. talia. lxxxvj. diſt. tanta.

n Penitentia. Argu. ꝙ poſt peractam penitentiam et crimen purgatum poteſt quis accuſari de crimine illo: vt. xv. q. v. preſbyter. ⁊ xxv. diſ. ca. vlt. ⁊ ex̄ de ſchiſ.

† Cōc. fraternitatis. † nam perferens memorandi criminis labem rē. diſtin. lx. nō negamus. ⁊ .j. q. vij. ſi quis omnem. nam per penitentiam non deſinit quis eſſe nocens. ff. de edil. edic. quis ſit fugitiuus. immo etiam poſt baptiſma poteſt de hoc accuſari. vt extra de diuor. gaudemus. i fi. Arg. ɔtra. xxiij. q. iiij. ſi illic. et. xxxij. q. j. qđ autē. in fi. ‡ et ca. nō erit. et ca. apud. ⁊ .l. diſt. ferrum. ⁊ ex̄ de accu. de his. ff. de edili. edic. quod ita. De hoc dixi. vj. qō. j. q̇ crimē. ⁊ ca. illi qui. Sed nonne preiudicat ſibi maritus tacēdo per ſeptennium: cū vltra quinquennium non audiatr̄ accuſatio adulterij: vt. C. de adulte. adulter. Sed illud obtinet quo ad penaz legalem: non quo ad petendum diuortium. ex̄ de ꝓcura. tue. Nūquid ergo in infinitum poteſt eam accuſare? Dicunt quidā ꝙ non vltra viginti annos: vt C. de fal. querelā. Hug. dicit ꝙ vſqȝ ad milleſimum: et quādocūqȝ claruerit crimia vt. lxxxj. diſt. quicunqȝ. ⁊ diſtinc. viij. qui contempta. xxxiiij. qōe iij. ecce. Et ꝙ dicit penitentia peracta: ſed ante latam tamen ſentētiam. s̄. ptori. q. v. cap. chriſtiana.

cta dimittere eā per approbatam cauſam poteras ſi voluiſſes: occidere tm̄ eā nullatenus debuiſti. nō em̄ vult deus mortem pctōis, ſȝ vt cōuertatr̄ ad pniam et viuat. ‡ Idcirco placeat tibi cōſiliū nr̄m et hoc fac qđ melius tibi leuiuſqȝ videri poterit. miſerere aīe tue: vt nō ſis tibimetipſi homicida. relinque q̄propter (te rogam⁹) hoc malū ſcl'm qđ te traxit ad tam imaniſſimū pcti facin⁹: ingredere monaſteriū[a]: humiliare ſub manu abbatis: et multorū fratrū ꝑcib⁹ adiutus, obſerua cuncta ſimplici animo que tibi fuerint iperata: ſi forte[b] ignoſcat infinita dei mīa peccatis tuis, ⁊ refrigeret animā tuam priuſqȝ crucieris ꝑpetuis flāmis. hoc leuius et melius tibi eſſe certiſſime ſcias. ſin aūt publicā pniam permanens in domo tua vel in hoc mundo vis agere: qđ peius tibi ⁊ duri⁹ et grauius[c] eſſe non dubites: ita vt agere debeas exhortamur vt oīb⁹ dieb⁹ qb⁹ penitere debes, vinū ⁊ ſiceram[d] nō bibas carnē[e] nūqȝ vllo tpe comedas preterqȝ in paſcha, ⁊ in die natalis dn̄i: in pane et aqua ⁊ ſale pniam age: in ieiunijs ⁊ vigilijs ⁊ orationibus ⁊ eleemoſynis omni tpe perſeuera: armis nunqȝ cingere[f]: nec in quolibet loco litigare[g] ꝓſumas: vxorem nunqȝ ducere[h]: concubinam non habere: nec adulterium cōmittere audeas: in balneo nunqȝ laueris[i]: in conuiuijs letantiū nunqȝ te miſceas in eccleſia ſegregatus ab alijs chriſtianis poſt oſtiū ⁊ poſtes humiliter te repone: ingredientium et egredientiū ſuppliciter oronibus cōmenda te: ⁊ cōione corporis ⁊ ſanguis domini cunctis dieb⁹ vite tue indignū te exiſtimes[k]: in vltimo tm̄ exitus vite tue die ſi merueris ꝓ viatico (ſi ſit q̇ tribuat tibi) tantūmodo veniałr[l] vt accipias

Religio multa ſoluit.

a ℭ Monaſterium. Ex hoc loco videtur ꝙ quantācūqȝ penitētiam quis teneatur finire: ſi intret religionem, ad illam non tenetur: qr religio ſoluit vinculum iuramenti: vt ex̄ de iureiur. peruenit. Item ſoluit votuȝ: vt extra de vo. et voti redemp. ſcripture. Item ſoluit vinculum obedientie. xix. qō. ij. due. Licet ergo a papa ſit alicui iniunctum in penitentiā vt eat Romam, vel aliquid hmōi faciat: et intret religionem: non dicitur tranſgreſſor. ille enim dicitur tranſgredi qui deſerit maius pro minori: vt xx. q. iij. propoſitum. et. xvij. q. j. qui bona. arg. ad idem. j. de peni. diſt. j. §. his authoritatibus. et hoc Hug. concedit. Alij dicunt ꝙ tenetur adimplere quod promiſit, et quod iniunctum eſt ei in penitentia: niſi abbas diſpēſet ſecum. xviij. q. ij. ca. nullam.

b ℭ Si forte. Non ponitur dubitatiue, immo nota eſt aſſertionis, et eſt penitus ſimile de peniten. diſtinc. j. quamobrem.

c ℭ Et grauius. Viſum enim fuit maioris pene conuerſari inter homines et hominum carere ſuffragijs, qȝ procul ab hominibus ſolatium hominum non ſentire. C. de apoſta. hi qui.

d ℭ Siceram. Per ſiceram intellige omnem potuȝ qui inebriat: ‡ vt. xxxv. diſt. in palea. vinolentum.

Arch.

e ℭ Carnem. Sed nunquid oua: cum ouum ſit caro liquida: vel lac, cum lac non ſit niſi ſanguis colore mutato? Dicimus ꝙ nō. ⁊ hoc vult litera illa que ſequitur, in pane et aqua: ſed tamen poteſt intelligi ꝙ hoc debeat facere in certis diebus: vt legitimis ferijs. Sed nunquid de lardo vtet̄? nūquid nomine carnis eſt ꝓhibitum? Videtur ꝙ nō. ar. lxxxij. diſt. preſbyter. ibi em̄ ſagimē ꝑmittitur qn̄ oua permittuntur. †

Lardū an comprehendatur nomine carnis.

f ℭ Nunqȝ cingere. Niſi conſilio epī pro iuſtitia defendenda. Et eſt ſi. j. de peniten. diſ. v. falſas.

† Cōc. text. i. l. repetita. ⁊ ibi Bar. C. de ero. mil. an. lib. xij.

g ℭ Litigare. h' ideo dicit: qr apud ſeculare tribunal nō debet ſuā querimoniā diſceptando ꝓponere quiſqȝ publice penitēs ſed eccleſiaſticum iudiciū debet adire. s̄. xj. qō. j. aliud. ſupple ergo hic, niſi in propria cauſa et coram eccleſiaſticis.

h ℭ Nunqȝ ducere. Si tamen duxerit, tenet matrimonium. argu. s̄. eo. quicunqȝ. Alij dicunt cōtra: vt not. j. eo. §. de penitentibus.

i ℭ Nunqȝ laueris. Niſi de neceſſitate. de conſe. diſt. iij. peruenit.

k ℭ Exiſtimes. Ergo videtur ꝙ magis peccat qui vxorem interficit, qȝ qui matrem: quia maior penitentia imponitur hic vxoricide qȝ matricide in illo capit. latorem. quod eſt. j. ea. qōne. et ſic maius eſt crimen. argu. xxiij. q. j. non afferamus. quod concedit Hug. nam dicit ꝙ magis peccat qui ſeipſum interficit qȝ qui alium. ‡ xxiij. q. v. ſi non licet. vnde magis peccat qui partem corporis ſui interficit qȝ qui matrem. Probat hoc etiam per illam authoritatem. Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adherebit vxori ſue. extra de biga. debitum. Alij dicunt ꝙ magis peccat qui matrem interficit qȝ qui vxorem: ſed quia homines proniores ſunt ad interficiendum vxores: ideo ob hoc magis puniuntur: vt ſic retrahantur a tali facinore. Unde non valet hec argumentatio: grauius puniuntur, ergo grauius peccant. Et eſt ſimile in fornicatiōe notoria. licet enim multa crimina ſint grauiora: tamen quia facilius et fedius delinquitur in hoc crimine qȝ in alijs: ideo durior pena in eo ſtatuitur. argu. xxxij. diſt. §. verum.

Vxorez occidere grauius eſt qȝ matrē.

‡ Hec rō etiaz eſt i matre: vt ptȝ xxxv. q. iij. §. hac aucte. ⁊ C. de ipu. et ali. ſubſti. l. vl. in fine. Archi.

l ℭ Venialiter. Argum. ꝙ eccleſia poteſt corpus ⁊ ſanguinem domini quibuſdam etiam in fine prohibere. Argu. xxvij. qō. j. impudicas. argu. diſtinc. l. penitentes. contra. s̄. xxvj. qōe. vj. de his. contra. s̄. ij. qōe. iij. ſi quis epiſcopum aut preſbyterum. s̄. xiij. q. vlti. queſitum eſt.

Corp⁹ dn̄i an poſſit et i fine quibuſdam denegari.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

ibi:ſm precepta canonum. Ad hoc dic ꝙ quãdoq; illud quod iure cõmuni competit, dicitur cõcedi: reſpectu miſericordie ⁊ pietatis. argu. ſ.xj.q.iij.quoniam.ff.de vſufru.ſi extraneo. et in ceteris capi. hic ſignatis. nam vniuerſe vie domini miſericordia et veritas. Joan.

Placuit. ¶ Caſus. Dicitur hic ꝙ ſi vxores clericorum peccauerint: eas non occidant, ſed eas cuſtodiant, ne decetero habeant licentiam peccandi, macerando eas verberibus ⁊ fame: ſed non vſq; ad mortem: cum eis autem non comedãt: niſi prius vere peniteant. Sequẽs. §. pater, ad quẽ inducit ſequens cap.

tibi cõcedim⁹. Sũt ⁊ alia multa q̃ tibi nimis durius et ſatis acrius erãt iuxta magnũ pondus peccati infelix adijciẽda: ſed ſi hec oĩa q̃ tibi miſericorditer dicta ſunt, pfecto corde dño auxiliante feceris ⁊ cuſtodieris: cõfidim⁹ de imenſa dei clemẽtia remiſſionem habiturum te tuorũ peccatorũ, et ſm dictũ iuſti boniq; paſtoris reſoluet te ſctã eccl'ia ab hoc vinculo peccati in terris: vt p ipſius gratiã qui eã ſuo ſanguine acquiſiuit, ſolutus ſis in celis. ſin autẽ aliter feceris, et ſctẽ mr̃is eccl'ie tã ſalubrẽ admonitionẽ deſpexeris: ipſe tibi ſis iudex, ⁊ in laqueo diaboli quo irretitus teneris pmanebis: et ſanguis[a] tuus ſup caput tuũ: nos alieni[b] a cõſortio tuo, pro alioꝝ fidelium ſalute deo opitulãte oĩ ſolicitudine nitimur deſudare: et dñi miſericordiaz attẽtius quotidie implorare.

Item Auguſtinus de adulterinis coniugijs. libro. ij.

¶ Potius vxore viuente aliã ducat quis, q̃ humanum ſanguinem fundat.

Si (qd̃ verius dr̃) non licet[c] hoĩ xp̃iano adulteram cõiugẽ occidere, ſz tm̃ dimittere: q̃s eſt tã demẽs q̃ dicat ei, fac qd̃ nõ licet[d] vt liceat tibi qd̃ nõ licet[e]: cũ eñ vtrũq; ſm legẽ chriſti illicitũ ſit, ſiue adulterã occidere, ſiue alterã ducere ea viuente: ab vtroq; eſt abſtinendũ: nõ illicitũ pro illicito faciendũ. ſi eñ factur⁹ eſt qd̃ non licet: iã faciat adulteriũ[f], et nõ faciat homicidiũ: vt viuente vxore ſua alteram ducat, ⁊ non humanũ ſanguinem fundat. ꝙ ſi eſt vtrũq; nefariũ, non debet alterũ p alterũ ppetrare: ſed vtrũq; vitare. In pmiſſis[g] authoritatibus quiq; phibent adulteras cõiuges ſuas occidere: ſed pmittit poſt ſeptem annoꝝ pniam eis illas dimittere. ſi autẽ illas interfecerint, iubent ſine ſpe ꝯiugij perpetuo manere: niſi forte ppter lapſũ iuuenilis incontinẽtie ad mr̃imonia cõtrahẽda eis mĩa impendat[h]. clericis aũt cõcedit ſi vxores eoꝝ peccauerint, ſine mortis acerbitate hr̃e eas in cuſtodia: ⁊ ad ieiunia eas cogere: non tñ vſq; ad necẽ affligere. Vñ i Toletano concilio primo legitur.

¶ Clerici ſi vxores eorũ peccauerint, preter necẽ eas domi cuſtodiant, et ad ſalutaria cogant ieiunia.

Placuit vt ſi quorũcũq; clericoꝝ vxores peccauerint: ne forte licentiã[i] peccãdi pl⁹ habeant, accipiãt mariti earũ hanc poteſtatẽ[k] pter necẽ cuſtodiendi et ligandi in domo ſua, ad ieiunia ſalutaria nõ mortifera eas cogentes ita vt inuicẽ[l] ſibi clerici paupe

a ¶ Sanguis. id eſt peccatũ. vnde illud: Sãguis ſanguinẽ tetigit, id eſt peccatũ. xliij. diſti. ephesijs. Jo.

b ¶ Alieni. Arg. ꝙ non imputatur prelato ſubditorũ malitia, ex quo p eum non ſtat quo minus corrigãtur. arg. vij. q. j. §. cum autem. ſ. diſt. xliij. epheſijs. ſ. xlvij. diſtin. ca. vlt.

Si qd̃ verius. ¶ Caſ⁹. Non licet viro vxorem adulteram occidere: nec etiam ita dimittere ꝙ aliam viua ea ſuperducat ſed ſi alterũ preciſe vult facere, potius ſua viua aliaz ducat q̃ ſuam occidat.

c ¶ Nõ licet. Nã dicit lex ꝙ vnũ delictum propter aliud non minuit penam: vt. ff. de pu. delic. l. ij. et eſt argu. ꝙ in delictis cõpẽſatio non admittitur. argu. xiij. diſtin. ca. j.

d ¶ Quod non licet. Scilz occidere vxorem ſuam.

e ¶ Quod non licet. Scz aliã ducere ea viuente.

f ¶ Adulterium. Sic ergo permittitur minus malum vt euitet maius. ſ. xxvj. q. ij. hi qui. ſ. xxij. q. j. ca. vj. ſ. diſti. lxxij. presbyter. ſ. proxi. qõ. vij. quid in omnibus. contra. Solu. grauius eſt homicidium q̃ adulteriũ: ſed ibi expone grauius, id eſt generalius. l. diſtin. quia tua. Vel turpius ratione inquinationis. xxxij. q. in coniugio. et non eſt conſilium vel preceptum quod hic dicitur: ſed eſt comparatiua permiſſio: que non excuſat a peccato.

Additio. qd̃ dic vt plene no. iij. diſt. ca. vlt. in princ.

¶ In premiſſis. ¶ hec eſt. iij. pars. q. in qua dicit quod in ſequenti cap. continetur. Jo. de fan.

g ¶ In premiſſis. Sic intellige. xxxj. q. j. hac ratione.

h ¶ Impendatur. Supra. e. interfectores.

Sic xxij. q. j conſidera.

homicidiũ grauius eſt adulterio.

Scz l pce. ca. quid.

i ¶ Licentiam. Id eſt impunitatẽ. Simile. xl v. diſ. qui ſyncera.

k ¶ Poteſtatem. Nam ſi eam etiaz male verberauerit niſi pro cauſis lege expreſſis, punitur in pecunia: quia dabit ei tertiam partez donationis quam dedit propter nuptias: vt in autenti. vt liceat ma. et auie. §. ſi quis autem. col. viij. ſi autem quis nõ dedit dona. propter nuptias, punitur i quarta parte totius ſue ſubſtantie: ſi eius ſubſtantia nõ excedit ccc. aureos. ſi excedit, dabit centũ aureos. C. de rep. l. vl. Itẽ nõ dico ꝙ ipſimet debeãt eis penitẽtiã iniũgere: ſed compellere vt accipiant ab alijs. Sed nunquid laicus idez poteſt de vxore ſua? Dico ꝙ non: quia non inuenio expreſſum: caſtigare tamen poteſt eam: vt notaui. ſ. vij. qõne. j. ſicut alterius. Sed quare dicit ꝙ pauperes clerici ſeruiant ſibi? Dic ꝙ reſpondet tacite obiectioni: quaſi dicat et ſi mulieres ligate non poſſunt eis ſeruire: pauperes clerici qui non poſſunt alios ſeruientes habere, ſeruiant ſibi vice mutua. Item ſecundũ hugo. non poterũt illas reconciliare ſibi, niſi nollent promoueri. argu. xxxiiij. diſtinct. ſi cuius. Alij autem dicunt illum nõ impediri cuius vxor cognoſcitur ab alio, ſi ipſe non conſentiat eius adulterio. vnde bene poſſunt eas reconciliare etiam quo ad carnis commercium: nec eis in aliquo preiudicatur. quod tamen intelligas ſm quod dixi. ſ. xxxiiij. diſt. ſi cuius.

Vnde clerici peccantes quidã. ns.

Sup hoc videas qd̃ no. tex. q. ocs. in glo. no. Arch.

l ¶ Ita vt inuicem. Argu. xij. q. j. dilectiſſimis. Argu. xj. q. j. ſicut enim. arg. diſt. xc. precipimus.

a ¶ Si ſeruitia. Id eſt ſeruientes.
b ¶ Cibos. Et eſt hoc ꝓpter enormitatē delicti: tamen ipſam excōmunicatā non debet vitare. †xj.q.iij. quoniā multos. quod forte falſum eſt.
¶ Nūc autē. ¶ Hec eſt .v. pars .q. in qua dicit̃ qḋ hic ⁊ in ſequē. ca. continet̃. Jo. de fan.

terio ⁊ homicidio, ſeptem diebus penituit. vnde poſtea eccleſia habuit in vſu vt ꝓ mortali peccato ſeptēnis penitentia fieret: niſi enormitas delicti vel dignitas officij maiorem fieri exigat. In ſequenti autem §. dicit ꝙ penitentes matrimonia ꝯtrahere prohibentur: ⁊ ad hoc inducit ſequens ca. dominice ſententie Maria ſcilicet: vt .ſ. ca. proximo.

†Idem ſentit h 2. cui⁹ fuit iſta glo. de hoc no. xxvij. q.j. de fi. la. Ar.

Hoc ipſum. ¶ Caſus. Q; peccator poſt ſeptēnē penitētiā ad priſtinū ſtatum reſtituitur, hoc non ex carnali arbitrio, ſꝫ ex diuina ſententia ſancti pr̄es ſanxerunt. qḋ ꝓbat̃ exēplo ſororis Aaron que propter murmurationem quaꝫ fecit aduerſ⁹ Moyſen, eiecta fuit extra caſtra ſeptem dieb⁹, vt mūdaretur: ꝑ qḋ notat̃ ꝙ ſeptē annis dꝫ aliquis penitere anteꝗ̄ in ſtatū priſtinum reuertat̃. In ſcḋa parte dꝫ ꝙ cū in geſtis conciliorū diuerſa inuenit̃ ſententia vel opinio: illius ſentētia teneatur cui⁹ antiquior et potior extat auctoritas. Secūda ibi: In fine autem epiſtole.

Nue. iij. c.

c ¶ Precepit. Id eſt permiſit poſt ſeptem annos. ſ. diſtin. lxxxij. preſbyter contra. ſed varietas canonuꝫ eſt in penis infligendis, ⁊ penitētie ſūt arbitrarie: vt .xxvj. q. vij. tempora. et in his minor penitentia eſt amplectenda. ff. de arbi. diem proferre. §. ſi plures. ⁊ .l. non diſtinguemus. in pn. et diſt. l. eos vero.

res auxilium ferāt, ſi ſeruitia[a] non habeāt. cum vxorib⁹ autē ipſis q̄ peccauerint, cibos[b] nō ſumāt: niſi forte ad timorē dn̄i acta penitentia reuertantur.

Nunc autē queritur quare ſacris canonib⁹ ſit inſtitutum vt poſt .vij. annos penitentes in priſtinum ſtatum reuocent̃? De his ita ſcribit Iſidor⁹ ad Maſonem epiſcopum.

¶ Quare ſit inſtitutum poſt ſeptem annos in priſtinum ſtatum penitentes redire.

Hoc ipſum ꝙ canonū cēſura poſt .vij. annos penitētem remeare in priſtinum ſtatū precepit[c] ⁊c̄. vt in tractatu ordinādoꝝ de lapſis: nō electione ꝓprij arbitrij ſancti patres, ſꝫ poti⁹ ex ſentētia diuini iudicij ſanxerūt. Nam legit̃[d] ꝙ Maria ſoror Aaron ꝓphetiſſa cum detractionis aduerſus Moyſen incurriſſet delictum, illico ſtigmate lepre percuſſa eſt. cumqꝫ peteret Moyſes vt emūdaret̃, precepit eā dn̄s extra caſtra ſeptē dieb⁹ egredi: et poſt emūdationē rurſus eam in caſtra admitti. Maria ergo ſoror Aaron, caro intelligit̃ ſacerdotis: q̄ dum ſuperbie dedita, ſordidiſſimis cogitationum maculat̃ cōtagijs extra caſtra ſeptē dieb⁹, hoc eſt extra collegiū ſancte eccl'ie. vij. annis ꝓijciat̃: vt poſt emūdationē vitiorū loci vel priſtine dignitatꝭ recipiat meritum. et poſt pauca.

¶ In fine autē ep'le hoc adijciēdum putaui, vt q̇tieſcūqꝫ in geſtis ꝯciloꝝ diſcors ſentētia inuenit̃, illi⁹ ſentētia magis teneat̃, cuius antiquior[e] ⁊ potior extat authoritas. Hoc autem ꝗ̄ꝗ̄ de ſacerdotib⁹ videat̃ ſpecial'r dictū, gn̄al'r tn̄ de oīb⁹ penitētib⁹ opꝫ intelligi. ad imitationē nāqꝫ illi⁹ dn̄ice ſententie Dauid de adulterio[f] ⁊ homicidio reprehēſ⁹, vni⁹ hebdomade ieiuniū i ſatiſfactionē admiſſi ſcelerꝭ deo legitur obtuliſſe. Hic etiā eccl'iaſtica ꝯſuetudie eſt vſurpatū[g] vt maioꝝ[h] criminū penitētia. vij. annoꝝ ſpatio ꝯcludat̃: niſi vel officij excellentia[i], vel criminum magnitudo vulgarē ꝯſuetudinē excedens (veluti dū ꝯtra naturā humane ſocietatꝭ parētib⁹, vel liberꝭ, vel alijs eiuſmodi ꝑſonis impudice adherem⁹: vel dū relicto naturali vſu cōtra naturā more ſodomitico fornicamur, vel vſqꝫ ad coitum brutoꝝ animalium prolabimur) premiſſum ſpatium tranſcendere cogat.

De penitētib⁹[k] quoqꝫ querit̃

f ¶ Dauid de adulterio. Legit̃ i libro Regum. ij. ca. pi. xij. ꝙ Nathan ꝓpheta cu redargueret Dauid de adulterio ⁊ homicidio, deſcēdit de ſolio, et grauiter eſt ꝯtrit⁹: ⁊ dixit Nathan. Tranſtulit dominus peccatuꝫ tuū: veruntamē filius qui natus eſt morietur. Percuſſit ergo dn̄s paruulum vſqꝫ ad vite deſperationem, et pro paruulo ieiunauit Dauid, et noluit ꝯſolari. Accidit autem die ſeptimo vt moreret̃ infans: et videns Dauid ſeruos vlulantes, intellexit ꝙ mortuus eſſet: qui lota facie et mutata veſte, intrauit domum dn̄i, ⁊ adorauit: et exhilaratus, redijt domum ſuam.

Additio. ij. Re. xij.

g ¶ Uſurpatū. i. vſu habitum.
h ¶ Ut maiorum. Supra. xxij. q.j. p̄dicandum.
i ¶ Excellentia. Ut. ſ. lxxxij. diſtin. preſbyter. et. xxij. q.j. deuotā. ſ. xxiij. q.j. ſi quis dederit.

d ¶ Nā legit̃. Licet olim peccatū murmurationis non multaret̃ morte: hodie tn̄ repellit (vt dicit Hu.) a ꝓmotione: arg. xc. diſt. alien⁹. qꝛ nec oīa nec ſola ⁊c̄. vt notaui. liiij. diſt. multos. Hic inſerit̃ vna ratio q̄re ſeptēnis penitētia imponat̃: qꝛ Maria ⁊c̄. Theologi aliter aſſignant: vt ſicut ꝓpter peccatū ſeptiformis ſpirit⁹ ſancti gratiam amiſit, ita per penitētiā ſeptēne eam recuperet.

Penitē: ſeptētione: ... eſt ... mor: ... ipo: ... ſcda.

e ¶ Cuius antiquior. Simile. ſ. l. diſt. dn̄o ſancto. in fi. vbi de hoc dixi.

¶ Hoc autē ꝗ̄ꝗ̄. ¶ Caſus. Dicit Gratian⁹ ꝙ lꝫ videat̃ dictū ꝙ ſacerdotes ſpecial'r debeāt facere ſeptēnē penitentiā: hoc tamē generaliter ad omnes extēdit̃: vt ꝓbat̃ exemplo Dauid qui ad imitationē dn̄i ſententie de adul

tamen omnia iſta ſunt in arbitrio ſacerdotis. xxvj. q. vij. tempora. Unde canones non ponunt menſuram penitētie: ſed omnia hec arbitrio ſacerdotis relinquunt̃: vt. j. de peni. diſt. j. menſuram.

Penitētie menſura ꝑ canones nō ponit̃.

¶ De penitentibus quoqꝫ. ¶ Hec eſt ſexta pars queſtionis in qua queritur vtrum penitentes ſolenniter poſſunt contrahere? Et dic ꝙ non debent, niſi eſſent iuuenes: ſi tamen contrahunt, tenet matrimonium. Joannes de fan.

Penitens ſolēniter an poſſit poſtea m̄ri monitū ꝯtrahere.

k ¶ De penitentibus. Hic mouet magiſter quandā incidentem queſtionem: an poſt ſolennem penitētiam poſſit contrahi matrimonium? Et tres ſunt opiniones de ſolēniter penitentibus. Quidam dicunt ꝙ nullus ſolēniter penitens poteſt contrahere niſi ex diſpenſatione. j. eo. an antiqui, quia intelligunt vouiſſe, ⁊ ſic intelligunt capitu. j.

eo.de his, penitens em̄ ſemper viuit ſub regula eccleſiaſtica: vt de pe.diſt.v.cōtrarium. H. vero dicit ꝙ quilibet penitēs poteſt ꝯtrahere, niſi tantū in tribus caſibus: puta pro vxoricidio: vel niſi iniunctum hoc ſit ei nomine penitentie: vel pro raptu ſponſe alterius, vel pro inceſtu. Et ꝙ poſtea dicit non habēt ſuffugium penitendi: verū eſt ꝙ ſolēnis penitētia non iteratur.l.diſt.§.poteſt.licet Gra.innuat ꝯtrariū.j.de pe.diſt.iij.§.ex perſona. Poteſt etiā hoc ca.intelligi de his q̄ votum emiſerunt, ⁊ poſt cōtraxerunt, nec tenuit matrimonium, ⁊ tunc dicit improfeſſam.i.male ꝓfeſſam. Et dic ꝙ non habēt ſuffugiū penitendi.i.contra ꝓfeſſionem ſuam veniendi. omnia alia plana ſunt.

Adhuc tamen excipit adoleſcentes qui (vt dicit) de iure cōi poſſunt contrahere. Ideo autem in tribus his caſibus prohibet̄: quia in his contaminatur matrimoniū. Alij tamē ponunt quinq̧ caſus in quibus poſt ſolennem penitētiam non licet contrahere. vnus eſt pro inceſtu: vt.xxxij.q.vij.ſi quis viduā. Item pro vxoricidio.ſ.eo.interfectores. Item ꝓ raptu ſpōſe alterius.xxvij.q.ij.ſtatutū. nec cōtradicit.xxxvj.q.ij.tria. Nam ibi illa nō erat ſpōſa. Item pro concubitū cum moniali.xxvij.qō.j.vt lex. Itē pro homicidio pſbyteri: vt ex̄ de peni.⁊ re.q̄ preſbyterum. Item ꝓ eo ꝙ doloſe ſuſcepit filium de ſacro fonte.xxx.qōe.j.de eo. Et dicunt quidam ꝙ ſi iſti contrahāt nō tenet matrimoniū, ar.ſ.eo.interfectores. Si tamen tales ſint q̄ nō poſſunt cōtinere, de licētia epi poſſūt cōtrahere, ⁊ conſenſus epi facit matrimoniū taliū tenere: vt.j.e.ca.vlt. Alij dicunt matrimonium talium tenere, licet prohibeātur contrahere, niſi apponat̄ in conſtitutione ꝙ ſi cōtraxerint ſeparentur. ꝗ quod credo verum. ad hoc facit ex̄ de preben.ca.dilecto.

Canon penitentialis.

an eis general̄r poſt penitētiā peractā cōiugia cōcedant̄. generaliter em̄ canonica authoritate ꝓhibent̄ penitētes ad ſecularē militiam redire, vel matrimonia contrahere.

Unde Siricius papa.

¶ Penitētes matrimonia cōtrahere prohibentur.

DE his vero non incongrue dilectio tua ſedez apoſtolicam credidit conſulendam q̄ acta penitētia tanq̧ canes ⁊ ſues ad vomit⁹ priſtinos ⁊ volutabra redeuntes: ⁊ militie[a] cingulū, ⁊ lubricas voluptates, ⁊ noua coniugia, et inhibitos denuo appetiuere concubitus: quoꝝ improfeſſam continentiā generati poſt abſolutionē filij ꝓdiderunt[b]: de quibus q2 iam ſuffugiū nō habēt penitēdi, id duxim⁹ decernendū, vt ſola intra eccleſiā fidelibus oratione iungant̄:[c] ſacris myſterioꝝ celebritatib⁹ (q̄ꝫuis nō mereant̄) interſint: a dominice autē mēſe ꝯuiuio ſegregent̄ vt hac ſaltem diſtrictione correcti, ⁊ ipſi in ſe ſua errata caſtigēt, ⁊ alijs exēplū tribuāt q̄ten⁹ ab obſcenis cupiditatib⁹ retrahant̄: qb⁹ tn̄ (q̄m carnali fragilitate ceciderunt) viatico munere cū ad dominū ceperit proficiſci, per cōmunionis gratiā volum⁹ ſubueniri: quā formā et circa mulieres[d] q̄ ſe poſt penitentiā talib⁹ pollutionib⁹ deuinxerunt, eſſe ſeruandam cenſem⁹. Sed quia timore ſoluendi coniugij nonnulli ad penitentiā accedere differūt, vel ꝓpter lapſum adoleſcētie quē formidant, penitētie remediū ſuſcipere negligūt: ideo authoritate canonica permittit̄ eis, vel contracta matrimonia retinere, vel alia contrahere[e].

Unde Leo papa galerio epō Tripolitano ſcribit.

¶ Ex indulgentia coniugia poſt penitentiam legitimā nō negentur.

AUdiuimus[f] a quibuſdā ꝙ in veſtris dioceſibus ac finib⁹ chriſtianoꝝ cet⁹ leui occaſione ſe ſubtrahunt penitētie iugo, dicētes ꝙ ſi penitentiā agim⁹, ꝯiugij debemus relinquere copulam. in quo errant, ⁊ de veritatis calle diſcedūt: q2 ꝓ oīb⁹ illicitꝭ penitentiā vnuſq̧ſq̧ Chriſti nominis cultor ſuſtinere ac peragere ſummopere dꝫ dicēte dn̄o: Penitētiā agite, appropinquabit em̄ regnū celoꝝ. ꝯiugiū vero legitimū nulli orthodoxoꝝ penitētiā ſuſtinēti ſoluere lꝫ, ⁊ infra.

a ¶ Et militie. ſꝫ nunquid ita generaliter verū eſt ꝙ ſolēniter penitens non debeat redire ad cingulum militie? Dicunt quidā hoc eſſe cōſilij: non autem precepti. et ita intelligunt de pe.diſtin.v.falſas. Hoc alij intelligūt in eo caſu tantum cū eis hoc iniungit̄ in penitētia. Alij dicunt iſtud tantū eſſe intelligēdū quādo agit penitētiam ſolēnem pro crimine in militia cōmiſſo: ⁊ hoc innuit illō ca.falſas. ꝗ

Penitēs ſolēniter an poſſit ad honorē redire.

ꝗ hic ad de ꝙ no. l.diſt.ſi q̄s poſt.

b ¶ Prodiderūt. Simile.lxxxij.diſt. ꝓpoſuiſti.ſ.di.xxviij.priuſq̧. C. de epi.audiē.nemo.

c ¶ Iungantur. De peni.diſt.v.ſi q̄ vero.

d ¶ Et circa mulieres. Arg. ꝙ ſolēnis penitētia ita iniūgit̄ feminis ſicut ⁊ viris.ar.l.diſt.penitentes.j.e.q.antiqui.⁊.q.v.penitentiā.ſ.xxvij.q.j.virginib⁹.⁊ ca.ſi q̄s ſacro.j.eo.ca.j.

Mat.iij.a.

DE his. ¶ Caſus. Quidā poſt acceptā ſolēnē penitentiā ad militiā redeūt ſecularē. Alij viuūt incontinenter, vt per filios male genitos apparet: de quib⁹ ita ſtatuit̄ vt q̄ꝫuis non poſſint iterum ſolēniter penitere: tamen eccleſias intrant, ⁊ admittunt̄ ad ſacramētū: ſed nō ad communionē niſi in fine vite. Quod autē de viris dicitur, eſt de mulieribus ſimiliter intelligendum. ꝗ Improfeſſam.i.male profeſſam.

¶ De his. Hoc ca. poteſt intelligi de penitente ſolenniter pro aliquo predictorum criminum, et tunc dic improfeſſam.i.incontinentiam male profeſſam.i.non ſeruatā.

ꝗ Ad ho facit expreſſe qō le.et no.ex̄ d deſpō.ipu.ad diſſoluē dū.in fi.Archi.

¶ Sed quia ¶ Caſus. Iſte.§.reſpicit ſuperiorē.§.vel ca.ꝓximū ſequens. Dicitur ergo hic ꝙ quidam timebāt ne ſi ſolenniter peniterent, diſſolueretur coniugium, vel ne amplius poſſent contrahere cum eſſent adoleſcētes, et ſic non penitebant: ⁊ ideo ſtatutū fuit vt poſſint in matrimonio contracto ⁊ cum alijs de nouo contrahere. ⁊ ad hoc inducit ſeq.ca.

e ¶ Contrahere. Quantum ad hoc vt vtatur matrimonio iam contracto, non eſt permiſſio: licet forte ita intellexit Gratia.

AUdiuim⁹. ¶ Caſus Quidā ſtulti erāt in falſa opinione vt ſi penitētiam agerēt, oporteret eos vxores habitas relinquere. Precepit ergo Leo vt penitentiam agant, ⁊ vxores relinquere non teneantur.

f ¶ Audiuim⁹. Si hoc.c. intelligas de ꝓuata penitētia

planū eſt. ſi de publica, tūc loquiť de mřimonio iā ɔcto.

In adoleſcentia. ¶ Caſus. Diciť hic ꝙ ſi quis adoleſcēs pro aliquo periculo imminente ſolennē egerit pniam: et poſtea ꝓpter lapſum carnis vxorem duxerit: nec ipſum condemnamus, nec regulā ſic faciendi in alijs cōſtituimus.

a ¶ In adoleſcētia. Hoc ca. dupľr pōt itelligi. Primo de eo ſoluto q̄ egit ſolennem penitentiam pro aliquo dictorū criminū: poſt cōtrahit. et ſm̄ hoc facit Sta. mentionem de hoc. ṡ. eo. interfectores. nec fit mētio de hoc. j. eo. antiqui. ſed de alia conſtitutione Leonis quam non habemus: cū illud antiqui. de coniuncto in matrimonio intelligať qui tale quid commiſit propter qđ egit ſolennem pniam pro aliquo predictoꝝ criminum: de quo ibi dicitur ꝙ debet vti vxore ſua quouſqꝫ poſſit ſeruare continentiam. Uel pōt intelligi de iam cōiuncto: ꝛ ſm̄ hoc fit de hoc mentio. j. e. antiqui. ſꝫ de qua fit mentio. ṡ. e. interfectores. iteruꝫ neſcim⁹. Secūdus caſus repugnat illi litere copulā vxoris elegerit: ſed expone ibi. i. exegerit carnale debitum. poſſet tñ intelligi illud ca. antiqui. et illud interfectores, ꝙ facerent ambo mentionem de hoc ca. in adoleſcētia. ita ſcꝫ qđ illud antiqui. itelligatur de coniungēdi. ꝛ ſm̄ hoc lr̄a poſita in ca. antiqui. ita dꝫ exponi: cōiugatus. i. cōiungēdus redeat ad priſtinū cōiugiū, id eſt cōtrahat cōiugiū qđ antea ɔtrahere potuiſſet iure ſi non peccaſſet: ſed nunc ex diſpenſatione. Jo.

Caligo diciť vmbra nebula de ſpiſſitudine aerij facta: dicta q̄ nutrie aerij calore gignatur. inde caligare. i. obſcurare. et caliginoſus. pa.

viij. ps Canon pniaľ.

Sacris eos vos expedit eloquijs edocere, vt ab erroris eripiantur caligine: † et licitis copulationibus iuncti de omnibus illicitis penitentiam agere procurent.

Item Leo papa quartus.

¶ Propter lapſum iuuenilis incontinentie non negētur penitentibus licita coniugia.

In adoleſcentia[a] conſtitutus ſi vrgēte aut metu mortis[b], aut captiuitatis periculo, pniam[c] geſſerit, et poſtea timēs lapſum incōtinentie iuuenilis, copulam vxoris elegerit, ne crimen fornicationis incurreret: rem videtur feciſſe venialem: ſi preter cōiugē nullam omnino cognouerit: in quo tamē regulā[d] nō cōſtituimus: ſed quid ſit tolerabili⁹ eſtimamus[e]. Item Nicolaus papa Radulpho epō ſancte eccleſie argentee Retenſis.

¶ Hec eſt pnia imponenda ei qui matrem occiderit.

Latorem preſentiū matricidam eſſe cognouimus: cui p̄cipimus vt ſub pnie iugo ꝑmaneat: ita vt ꝑ annuꝫ integrū eccleſiā nō ingrediať ſed ante fores baſilice ſtans, orans ꝛ deprecans deum pſeueret: qualiter tanto eripiatur piaculo cōpleto vero anni circulo, introeundi in eccleſiā licentiā habeat: tm̄ iter audientes ſtet: ſed nondū cōicet completis autē triū annoꝝ curriculis, ſacre cōionis ei grā concedať: oblationes vero nō offerat niſi[f] prius alioꝝ ſeptē annorum curricula expleantur. His aūt oib⁹ annis atqꝫ tpibus carnē nō māducet: nec vinum bibere p̄ſumat: exceptis feſtiuis dieb⁹ atqꝫ dñicis: et a paſcha vſqꝫ ad pentecoſtē. Et quocūqꝫ ire voluerit, nullo vehiculo deducatur, ſꝫ pedibus proficiſcatur: arma[g] nō ſumat niſi contra paganos. Jeiunet aūt tribus diebus per hebdomadā vſqꝫ ad veſperā[h]: a propria ac legitima cōiuge non ſepareť: ne in fornicationis voragine corruat: qđ ne fiat optamus. Si aūt ante annoꝝ triū curſum finis vite illius appropinq̄uerit, corpis et ſanguinis dñi nr̄i ꝑticeps fiat. ſin autē vt ſupra ſtatuim⁹ efficiať. tñ ſi illius cōuerſionē[i], et lachrymarum fontē in omnibus viderītis floridis actionibus et optimis operib⁹ pullulare: humanius circa eū ſolicitudo peruigil appareat, mitiſqꝫ in oībus demonſtretur. Item.

¶ Poſt dignā pniam adoleſcetib⁹ ꝑmittuť licita cōiugia.

Si q̄s cū duab⁹ ſororib⁹ fuerit fornicat⁹ aut cuꝫ

b ¶ Regulam. Finis huius ca. facit pro his qui dicunt ꝙ nec etiam iuuenis ɔhere pōt: arg. ṡ. eo. interfectores. H. vero Lau. ꝛ Mar. qui dicūt ꝙ iuuenis de iure cōi poteſt cōtrahere: exponūt literā, non regulā ɔſtituimus. i. non dicimus aliquid qđ erat ius cōe ante hoc: immo contra ius cōe: quia de iure cōi nec adoleſcēs poterat ɔtrahere ante hoc. †

† et hoc etiaꝫ dt h. ꝛ Joan. d. f.

e ¶ Eſtimamus. Conſtituendo ſcilꝫ qđ modo tolerabilius eſt q̄ eius contrariū conſtituēdo cōtra ius cōmune.

Latorem preſentiū. ¶ Hec eſt. vij. pars queſtionis in qua diciť qualľr puniť mřicida. Jo. de fan.

¶ Caſus. Iſte matrem interfecerat: nunc papa in hoc ca. imponit ei penitentiam. Uel oſtendit quā penitentiā epūs ſuus debeat ei imponere.

f ¶ Niſi prius. Arg. cōceſſo maiori inhiberi minus: argu. l. diſt. ca. placuit. ar. xvij. q. iiij. miror. et eˣ de torneа. ca. j. Arg. contra. xcv. diſt. illud. ꝛ qui indignus eſt minore, et maiori. ff. de ſena. qui indignus. et cui interdicitur pomeriū ciuitatis, ꝛ ipſa ciuitas. ff. de ſeruis ex por. cui.

Pomerio iterdicto interdicitur ciuitas.

g ¶ Arma. amittit ergo feudū, cuꝫ dominū iuuare nō poſſit: ꝛ ſibi hoc imputet: q̄a ex culpa ſua hoc damnū incurrit. xv. q̄ōe. j. ſane. arg. xvij. q. iiij. vxor. ff. de reg. iur. quod quis ex culpa. ꝛ hoc eſt verum: niſi tale ſit feudum in quo per aliū ſeruire poſſit. tunc em̄ ſeruiat ꝑ ſubſtitutum. C. de epiſ. ꝛ cle. quiſquis. ꝛ. xciiij. diſt. valde.

viij. ps

Uaſallus pōt ſeruire qn̄qꝫ ꝑ ſubſtitutum.

h ¶ Ad veſperam. j. de conſe. diſt. j. ſolent. Jo.

i ¶ Conuerſionē. Poteſt ergo epſ̄ cauſa cognita relaxare de pnia quam papa impoſuit. eadem ratione ꝛ clericus de ea quā epſ̄ impoſuit. ſed dic ꝙ papa licentiam dedit de hoc. Item nūquid ille cui papa penitētiam impoſuit poteſt ingredi monaſterium? ſic. arg. ṡ. eo. admonere. et de peni. diſt. v. ſi quis.

Pniam a papa ipoſitā pōt epſ̄ ex cā relaxare.

a ¶ In adoleſcentia. Argu. ꝙ ratione etatis facilius diſpenſatur. l. diſt. penitentes. xxxv. q. vj. ſi duo.

b ¶ Metu mortis. Cum volebat eſſe in bello, non intellige pro infirmitate. arg. xxvj. q. vij. ca. j.

c ¶ Penitentiam. i. nō expleanť ſeptem anni cōputato primo ex quo penitens cepit agere penitentiam.

c ¶ Penitentiam. Arg. contra. ṡ. l. diſt. penitentes. Ibi em̄ dr̄ ꝙ ſolēnis pnia non de facili iuuenibus imponēda eſt. non eſt contra: q꞉ illud bene concedo. Jo.

Penitē tia ſolēnis non de facili iuuenib⁹ imponiť.

Si quis cum duabus. ¶ Hec eſt. viij. pars. q. in qua probat ꝙ omnes inceſtuoſi et homicide ſi cōtrahāt tenet matrimonium. Jo. de fan.

Inceſtuoſus an poſſit matrimoniū contrahere.

a ¶ Penitentiam. hec eſt opinio quorundā: ꝙ quilibet inceſtus (niſi in adoleſcētē) impedit matrimoniū. xxxiiij. q. ij. ca. penul. Poteſt tamen epūs dare licētiam inceſtuoſo vt contrahat diſpenſatiue. alˀs cōtrahendo nihil agit. veruntamen videat epūs cum quo diſpenſet: quia cū eo tm̄ debet diſpenſare qui ꝯtinere non pōt. Sed qualiter conſtabit hoc epo? per famā vicinorū. extra qui cleri. vel vo. ſignificauit.

homicidium. immo et per maleficiū corpus viri efficitur principis. arg. ff. de capi. dimi. per totum.

Antiqui. ¶ hec eſt. x. pars queſtionis, in qua Gratianus redit ad penitentes. Jo. de fan.

¶ Caſus. Si quis coniugatus ſolēniter egerit pniam: ſi cōtinere nō pōt, ad cōiugium priſtinū reuertatur, donec erit in etate in qua poterit meliꝰ continere. Idem dicendum eſt de penitēte vxore: qđ quidē ex indulgentia eſt ſtatutum: ⁊ ſi penitens ſupuixerit nō contraheret: alius vero ſic.

his pſonis de quibus ſctā ſcriptura ꝓhibet: ſi dignā egerit pniam [a], et caſtitatis nō valuerit cōtinētiam ſuſtinere, liceat ei legitimā in coniugio vxorē [b] accipere. ſilr̄ et mulieri que tali fuerit ſcelere lapſa vt fornicationis nō perducatur ad chaos. ✝ Sed hoc de laicis viris ac mulieribus ſolummodo ſtatuimus. Item.

¶ Puniatur qui hec crimina comittit: nō tamen legitimam dimittat vxorem.

Si qs cū mr̄e fornicatꝰ fuerit ſpūali anathematis (vt ſcitis) percutitur [c] ictibꝰ ſilr̄ [d] autē ⁊ illū ꝑcutere ꝑmul gamus, qui cū ea quā de ſacro fonte baptiſmatis ſuſceperit, aut cum illa quā ante epm̄ tenuerit cū ſacro chriſmate fuerit vncta, fornicatiōis ꝑpetrauerit ſcelus: legitimā tn̄ ſi habuit non dimittat vxorem.

Quos em̄ [e] deꝰ cōiūxit, iudex ſua authoritate ſeparare non debet: ꝙ̄ꝙ̄ Iſidorus hoc aliter [f] intelligat dicens.

¶ Nō homo ſeparat quos pena condemnat.

Quos deꝰ cōiūxit, homo non ſeparet. q̄ris quō? ſubaudi, violenter, ſine lege, abſqꝫ rōne [g], quos deꝰ cōiūxit homo nō ſeparet. non em̄ [h] homo ſeparat quos pena condē nat: quos reatꝰ accuſat: quos maleficiū coarctat. Vē ex hoc pro his dictuꝫ intelligit̄, quos iudices ſeculi ꝓ ſuis ſceleribus legū ſeueritate percellūt quos vel morte puniūt: vel deportari iubent. Item ex cōcil. Tole. viij.

¶ De eodem.

Antiqui [i] et ſanctiſſimi Leonis pape hec eſt ſententia [k]: vt is qui in etatis adoleſcētia poſitus dum mortis formidat occaſum: ſi peruenerit ad penitentie remedium: ſi coniugatus forte fuerit incontinēs, ne poſtea adulterij lapſum incurrat, redeat ad coniugiū priſtinū, quouſqꝫ poſſit adipiſci tp̄is maturitate continentie ſtatum: quod nos vt de viris, ita ⁊ de feminis eq̊ modo cenſemus: non quidem hoc generaliter [l] et canonice eſt preceptum: ſed conſtat vobis ꝓ humana fragilitate indultum [m]: ea dūtaxat ratione, vt ſi is qui penitētie nō eſt legibus deditus, antea ab hac vita deceſſerit ꝙ̄ ex cōi conſenſu ad cōtinentiā vnus eoꝝ [n] fuerit regreſſus, ſuperſtiti [o] non liceat denuo trāſire [p] ad vxoris amplexus. ſi autem illius vita ſuperſtes extiterit, qui non acceperit abſolutionem [q] penitentis, nubat ſi ſe continere non poteſt: et alterius conſortio fruatur vxoris: quod in vtroqꝫ ſexu pari modo a nobis manifeſtum eſt eſſe decretum, ita videlicet [r] vt in omnibus ſacerdotis expectetur ordinatio [ſ]: vt iuxta quod etatē aptam perſpexerit, penitentie abſolutiōis tribuat legem.

b ¶ Uxorem. Supra. xxvij. q. ij. qui dormierit. cōtra. ſ. proxi. q. vij. concubuiſti. cōtra. Sol. hic ignorans, ibi ſciens fuit. Uel hic loquit̄ de illis quarū neutra fuit vxor vel ſponſa. h. ſed hec ſolutio reprobat̄ ꝑ illud. j. xxxv. q. iij. ſi quis cū matre. q: illud de ſimplici fornicatiōe intelligitur: quod patet. xxxiij. q. ij. §. ō ſimpliciter. Uł hic de diſpēſatione eccleſie, vel lenitate miſericordie: ibi de rigore.

✝ Chaos ē cōfuſio rerū. chaos greci dicūt maſiaꝫ celi et terre cōfuſam: ſm̄ Papinia.

c ¶ Percutitur. Niſi admonitus peniteret. xj. q. iij. certum.

ix. ps.

d ¶ Siliter. xxx. q. j. omnis. argu. l. diſt. ponderet.

¶ Quod ei. ¶ hec eſt. ix. pars qōnis: ſm̄ Jo. de fan.

e ¶ Quos enim. Gra. nō intelligēs cap. ſequens deceptus eſt: argu. illiꝰ capit̄. xxxiij. q. ij. ſi quis neceſſitate. et C. de repu. l. j. ſubuertit hoc ca. et §. ſequen. ac ſi eſſet alia cauſa ꝑter fornicationem ꝓpter quam quis ab vxore valeat ſeparari vt deportatio.

f ¶ hoc aliter. Nō eſt verum ꝙ aliter: ſed hoc dicit vt inducat ſequens capitulum.

Quos deus. ¶ Caſus. homo ſine ratione ſeparare non poteſt quos deus coniunxit: vbi vero lex occidit: non ſeparat homo, ſed lex.

g ¶ Abſqꝫ rōne. Per hoc ca. ſolue gn̄ale illud. xxxj. q. j. quod ſi dormierit. ⁊. ij. q. v. conſuluiſti.

h ¶ Non em̄ homo ſeparat, ſed lex. Silr̄. xxiij. qō. v. ſi dimento id debet fieri qđ eo impediebatur ne fieret. ✝

x. ps.

i ¶ Antiqui. Si intelligas hoc cap. de matrimonio cōtracto, tunc eſt hic arg. pro illis qui dicunt ꝙ ſolenniter penitens intelligitur vouere. Si intelligas de matrimonio ꝯhēdo, tūc expone redeat ad priſtinū cōiugiū. i. quod cōtraxit poſt penitentiā: a quo ꝑ ſuggeſtionem aliquorum receſſerat. Item habes hic ꝙ qn̄qꝫ diſpēſatur in vno mr̄imonio, nō tam̄ qn̄tū in ſecūdo: ſicut qꝫ i vno diſpēſat̄ in vno ordine, non tamen in alio: tn̄ ſecūdo: vt. xij. diſt. in ſcđo. nos cōſuetudinē.

Diſpēſ.

k ¶ Sententia. i. cōſtitutio. Sꝫ vbi ſit dixi. ſ. c. in adoleſcentia.

l ¶ Generaliter. Id eſt non ꝙ ante hoc eſſet ius commune, put dixi in ca. in adoleſcētia.

m ¶ Indultū. A Leone papa.

n ¶ Unꝰ eoꝝ. Penitens ſcilicet.

o ¶ Superſtiti. Id eſt penitenti.

p ¶ Tranſire. argu. ꝙ ſublato impe

q ¶ Abſolutionem. Id eſt penitētiam per quam habet abſolutionem. i. quia non peccauerit.

r ¶ Ita videlicet. Id eſt in adoleſcentibus.

ſ ¶ Ordinatio. Nota ꝙ ordinatio iſta attenditur circa hoc vtrum adoleſcentibus debeat indici penitētia ſolennis: non vtrum debeant contrahere: quia de iure communi poſſunt: vt. ſ. eo. in adoleſcentia.

✝ Arg. ad hoc xvj. qō. vij. qui cunqꝫ. vbi dixi de hoc.

His breuiter. ¶ Caſus. Poſt incidētes queſtiones ꝓponit hic magiſter tertiā queſtionē in qua queritur an ſola cordis contritione abſq; operis ſatiſfactione, ⁊ oris confeſſione dimittat̄ peccatū? Et ad hāc queſtionem inſolito more pertractat, occaſione cuiꝰ tractatū de penitētia plurimū interſeruit: quē in ſeptē diſtinctiones diuidendo diſpoſuit. Allegat autem Gratia. in hac queſtiōe vel diſtinctione prima alternatim ꝓ vtraq; parte: et tandem ipſam inſolutā dimittit, vt arbitrio ꝓuidi lectoris termineť. In hac igitur diſtinctiōe tractatur an ſola cordis contritione dimittātur peccata.

¶ Tractatus de penitentia.

¶ Queſtio.iij.

His breuiter decurſis in quibus extra negocij finē aliquātulum[a] euagati ſumus: ad ꝓpoſite cauſe tertiā queſtionē pertractandam (qua querit̄.

¶ Diſtinctio.j.

Utrum[b] ſola cordis cōtritione, ⁊ ſecreta[c] ſatiſfactione abſq; oris cōfeſſione quis poſſit deo ſatiſfacere) redeamus. Sunt[d] enim qui dicunt quemlibet criminis veniam ſine confeſſione facta eccleſie, ⁊ ſacerdotali iudicio poſſe promereri.

Item illud Ambroſij ſuper Lucam.

Et poteſt dici ꝙ ſic dei gratia interueniēte: neceſſaria tamen eſt poſtea oris confeſſio, ⁊ operis ſatiſfactio ſi fieri poſſit. alioquin peccat mortaliter ex contemptu qui hoc nō facit. In ſecūda querit̄ an charitas ſemel habita poſſit amitti, vel non. In tertia tractatur vtrum penitentia ſit iteranda. In quarta an peccata dimiſſa redeant. In quinta que ſint conſideranda circa penitentiā imponendam. In ſexta tractat̄ cui facienda ſit confeſſio. In ſeptima an penitentia timore mortis accepta ſit vtilis. Primo ergo probat ꝙ ſola contritione peccata dimittantur. Et ad hoc inducit ſequen.ca.

a ¶ Aliquantulum. Quia formauit quaſdam incidentes queſtiones, ⁊ ſoluit.

Utrū. ¶ Hec diſt. pōt diuidi in.ix.partes. Quarū prima ſubdiuiditur in ſeptē partes. In prima ꝓbat ꝙ in ſola cordis contritione dimittuntur peccata: et hoc ſm Joā. de fan. Et ꝓbat per.v.ca. vſq; ad ca.ſeq. ſi quis non dicā. vbi incipit ſcđa pars huius prime partis. Tertia prime partis ibi: Contra. Quarta prime partis ibi: Aut facta. Quinta pme partꝭ ibi: Cogitatio. Sexta prime partis ibi: Ex concilio. Septima prime partis ibi: Hoc idem. Jo. de fan.

b ¶ Utrum. Quia mentionem fecerat Gra. de penitentia. ſ.e. q.iij. admonere. ideo hic tractat de ea. Uel ita. Cum matrimoniū ſit principaliter ſacramētum laicorū, licet in minoribus ordinibus licite ꝯtrahat̄: † qr tamē laicis ſolēnis penitentia debet imponi: vt.l. diſt. confirmandum. ideo hic tractatum inſerit de ea poſt tractatū matrimonij, cū ⁊ ipſa ſit ſacramētū. Nā in veteri teſta. incepit etiā ab Adā: vt.j.ea. ſerpēs. Uidendū eſt ergo qđ ſit ipſa, ⁊ vnde dicatur, ⁊ que ſit ſatiſfactio: que attendātur in ea que ſint neceſſaria, ⁊ de modo agendi in iſto tractatu. Et quid ſit ipſa, habes.j. diſt. iij. penitentia. Dicit̄ eīn penitentia a penitendo.j.e. diſt. tres ſunt actus. ⁊.j. diſt. iij. intantum. Quid ſit ſatiſfactio, habes.j.e. diſt. iij. ſatiſfactio. Attenduntur autem in ea ſeptem. Perſona ſiue dignitates. ſ. xlj. diſt. non cogantur. Cauſa: vt.xxxiij.q. v. excōmunicatorū. ‡ Itē locus, tempus, qualitas, ⁊ quātitas.j.e. diſtin.v. conſideret. Itē euentus: vt.xv.q.j. illa. In penitētia tria ſunt neceſſaria. ſ. cordis ꝯtritio, oris cōfeſſio, ⁊ operis ſatiſfactio.j. di.iij. perfecta. Sed tamē cū facultas non ſuppetit ſufficit cordis ꝯtritio. arg. xlv. diſtin. due. Modus agēdi talis eſt. In pma diſt. tractatur an ſola cordis ꝯtritio deleat peccatum, vel confeſſio poſt contritionem. Baz. dixit ꝙ ſola cordis ꝯtritio non deleat peccatū vbi copia ſacerdotꝭ habeat̄, ar.j.e.ca.vi. ⁊ in hoc videt̄ G. declinare inducēdo.c. illud vlti. ſʒ in precedenti.§. dicat hoc eſſe lectorꝭ arbitrio relinquendū. Sʒ qđ qđ dicat. Baz. dic ꝙ nec cordis cōtritione, nec oris confeſſiōe pctm̄ dimittitur, ſʒ tm̄ gratia dei. de ꝯſe. diſtinct. iiij. nemo tollit. ſed ipſa cordis cōtritio ſignū eſt pctā eſſe dimiſſa, ſicut exterior ſatiſfactio eſt ſignū cordis cōtritionis: gr̄a eīn precedit cōtritionem: arg.j.e. nō pōt qs. cōtritio remiſſionē vnde remiſſio eſt attribuēda gr̄e, q̄ eſt cauſa cauſe. Alij dicūt pctā ꝑ ꝯtritionē dimitti q̄ ad culpam, nō quo ad penā: vt in glo. ſeq. vtiq;. Tertij dicūt conditionalē fieri remiſſionē per cordis ꝯtritionē. I ſcđa diſt. tractat an charitas ſemel habita poſſit amitti. In tertia an penitētia reiterari poſſit. In quarta an peccata ſemel dimiſſa redeant. In quinta qs modus debeat obſeruari in imponenda ea ⁊ accipiēda. In ſexta cui quis debeat confiteri. In ſeptima an penitētia timore mortis accepta ſit fructuoſa. Ideo autem in ſeptē diſt. hūc tractatū diuiſit, qr ſeptenariꝰ numerꝰ perfectus eſt: arg. xxxij.q.j. nuptie. in fi.

c ¶ Secreta. vtiq; ſola cordis ꝯtritiōe delet̄ pctm̄: vt.j. e. magna. ſʒ pena debet̄: vt.l. diſt. ſi qs ꝑpoſtera. Et hoc verū eſt ſi ꝯfeſſio nō ꝯtēnat̄ cū adhiberi pōt: alꝭ pmum pctm̄ iputat̄.j.e. di. agite. imo ꝯtritꝰ nō eſt ſi ꝯfiteri ꝯtemnit: vt. xxxij.q.j.c. vlt. de ꝯſe. diſt. iiij. nō dubito.

d ¶ Sūt. Alij autē negāt. Dicunt eīn ꝙ ſicut tribꝰ modis deū offendimꝰ. ſ. corde, ore, ⁊ opere, ita tribꝰ modis ei ſatiſfaciēdū eſt.j. diſt. iij. perfecta. Unde dicūt tria hec eſſe neceſſaria: cordis ꝯtritionē, oris ꝯfeſſionē, ⁊ operis ſatiſfactionē. Authoritates autē q̄ dicūt peccatū dimitti ſola cordis ꝯtritione, aſſerūt ipſi intelligēdas eſſe cū articulus neceſſitatis excludit oris ꝯfeſſionem, ſcʒ cum aliquis conteritur et morte preuenitur, vel aliquo alio iuſto impedimēto hoc facere impeditur. † Alij dicūt, inter quos eſt P. mādūcator, ꝯditionalē fieri remiſſionē per cordis cōtritionē.j. di.iij. ſane cauēdū. H. dicit ſola cordis contritione peccatū dimitti adulto cuilibet.j.e. magna. ſi ꝓo cōteritur ⁊ ꝓponit ab alijs abſtinere ⁊ illud ꝯfiteri, ⁊ de illo ſatiſfacere ſm iudiciū eccleſie, etſi nunq̄ ſequatur oris confeſſio: ‡ vel operis ſatiſfactio: peccatū tamen iam dimiſſum nō redit, ſʒ peccat mortal̄r ſi poteſt iuxta preceptum eccleſie ꝯfiteri ⁊ opere ſatiſfacere, ⁊ non ſatiſfacit. argu.j. de conſecra. diſt. iiij. non dubito. Authoritates q̄ dicunt ſine confeſſione ⁊ operis ſatiſfactione peccatum non dimitti, intelliguntur de interiori cōfeſſione, que eſt recognitio peccati vel propoſitum cofitendi, vel gratia qua ſic homo diſponitur vt recognoſcat peccatū ſuum, ⁊ velit ꝯfiteri ſi locꝰ ⁊ tēpꝰ affuerit, ⁊ de interiore ſatiſfactione que eſt interior dolor ⁊ amaritudo animi: de qua habes.j. diſtinc. iij. et.j. eo.§. his authoritatibus. Hic autem agitur de exteriori: quia ipſa neceſſaria eſt ſi ad-

Pctā vtrū deleantur ſola cōtritiōe.

Penitētie tractatꝰ ſeptem diſtinctiones continet.

Contritio ſola an tollat peccatum.

† Arg. eꝯ ꝺ ſentē. excō. a nobꝭ. ij.

‡ De q̄ ſatꝭ no. j. diſ.v. i ſūma. ibi oīno videas.

† Ut xxiij. diſ. erubeſcāt. ⁊ ca. ſeriatim. penitētia circa multa eſt attēdenda.

‡ Et eꝯ eo. ti. ſignificatur.